

OSALEMINE KESKKONNAOTSUSTE TEGEMISES

***Meid ümbritsevast keskkonnast sõltub palju.
Kuidas tema kujundamises kaasa rääkida?***

Koostajad:

Anu Kõnnusaar, Liis Keerberg, Peep Mardiste, Mari Jüssi

Eesti Roheline Liikumine (ERL)

www.roheline.ee

detsember 2009

Toetajad:

Vabäühenduste Fond

Vabäühenduste Fond (VÜF) on rahastatud Islandi, Liechtensteini ja Norra poolt EMP finantsmehhanismi ning Norra finantsmehhanismi vahendusel. Toetust koordineerib Avatud Eesti Fond.

www.oef.org.ee/et/programs/6

CEE Bankwatch Network

Bankwatch on 1995. a asutatud ning Ida-Euroopa riikide keskkonnaorganisatsioonide liitvõrgustik. Võrgustiku peaesmärk on vähendada rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide rahastatavate projektide negatiivseid keskkonnamõjusid, sh läbi planeeringuprotsesside avatuse.

www.bankwatch.org

SISUKORD

Eessõna	4
Kasutatud lühendid	5
1. Millest alustada?	6
2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused	8
2.1 Osalemisvõimalused planeeringumenetluses	8
2.1.1 Üleriigiline planeering	8
2.1.2 Maakonnaplaneering	9
2.1.3 Üldplaneering	10
2.1.4 Detailplaneering	11
2.2 Osalemisvõimalused KMH/KSH menetluses	12
2.2.1 Osalemisvõimalused KMH menetluses	12
2.2.2 Osalemisvõimalused KSH menetluses	13
2.3 Osalemisvõimalused tegevusloa menetluses	14
2.4 Info küsimine teabenõude või selgitustaotlusega	15
3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada?	
Mis on eelhindang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?	17
3.1 Millal tuleb algatada KMH?	17
3.2 Millal tuleb algatada KSH?	18
3.3 Mis on eelhindang?	19
3.4 Kuidas keskkonnamõju hindamise tulemusi arvestatakse?	21
4. Millal ma saan oma ettepanekuid ja vastuväiteid esitada? Kas neile vastatakse ka?	22
4.1 Ettepanekute ja vastuväidete esitamine ja neile tagasiside saamine planeeringumenetluses	22
4.1 Ettepanekute ja vastuväidete esitamine ja neile tagasiside saamine keskkonnamõju hindamise menetluses	23
5. Kuidas ettepanekuid ja vastuväiteid koostada? Kellele need adresseerida?	25
5.1 Ettepanekute ja vastuväidete koostamise põhimõtted	25
5.2 Kellele ettepanekud ja vastuväited adresseerida?	27
5.3 Mida silmas pidada avalikul arutelul osalemisel?	27
6. Kuidas leida vajalikke seadusi? Kuidas kasutada Ametlikke Teadaandeid?	29
7. Mis võimalused on siis, kui ma planeeringu kehtestamise, keskkonnamõju väljastamise või KMH/KSH heakskiitmise otsusega ei nõustu ja tahan seda vaidlustada?	30
7.1 Vaidemenetlus	30
7.2 Kohtumenetlus	31
8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?	32
8.1 Jäätmekäitlus	32
8.2 Kinnisvaraarendus	33
8.2.1 Elamuarendus	34
8.2.2 Kontoriarendus, kaubanduskeskused, tehno- ja teemapargid	35
8.3 Kaevandamine	36
8.4 Tööstus	37
8.5 Põllumajandus	38
8.6 Transport	40
9. Kasutatud kirjandus ja peamiste internetiallikate koondloetelu	42
Lisa 1.	43
Detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlused käsikäes	43

EESSÕNA

Koostasime selle juhendi inimeste jaoks, kes tahaksid osaleda kohalikus planeerimisprotsessis või rääkida kaasa mõne muu keskkonnaotsuse kujundamises. Keskkonna all peame silmas laiemat keskkonda kui puhtalt looduskeskkond, sest jätkusuutliku arengu mõistes koosneb keskkond majandus-, sotsiaal- ja looduskeskkonnast ning tasakaalust nende vahel.

Juhend on mõeldud just kohalikule elanikule, kes igapäevaselt ei puutu kokku ametnike, bürokraatia, dokumentide ja muu säärasega, kuid kel on ootamatult tekkinud vajadus sõna sekka öelda, sest kavandatavad otsused hakkavad mõjutama tema elukeskkonda.

Juhendist leiab kokkuvõtliku kirjelduse sellest, millised on põhilised kohaliku tasandi keskkonnaotsused ja osalemise reeglid (I osas), samuti valdkonnaspetsiifilisi nõuandeid ja muid kasulikke nippe (II osas). Oleme teksti kirjutanud vabas vormis, kuid joonealustes viidetes esitanud ka vastavad seadused ja paragrahvid, et vajadusel saaksite sealt täpsemat sõnastust järgi vaadata.

Ärge kartke ametiasutustega suhtlemist ning nende kohati tõrjuvat hoiakut. Küsige nende käest vajalikku nõu ja infot. Pidage meeles, et kuigi ametnikud teavad seadusi tõenäoliselt täpsemini kui teie, on palju asju, milles teie võite olla targem. Samuti tõlgendavad ametnikud seadust teinekord poliitilisest survest tingitud viisil. Seega, ärge heituge ning uskuge, et lihtsa „talupoja-mõistuse“ ning loogikaga on võimalik ennast kehtestada.

Juhend on otseselt seotud Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) koduleheküljel asuva elektroonse avaliku andmebaasiga¹, kuhu on üles seatud erinevate valdkondade juhtumid (kokku enam kui 50 juhtumit), milles EKO liikmesorganisatsioonid või teised vabäühendused on aastate jooksul osalenud. Oleme juhendis välja toonud mõningad otseviited andmebaasile, kuid kui otsustate kohalikes otsustusprotsessides kaasa lüüa, soovitame andmebaasi täpsemalt uurida ning sealsete erinevate juhtumitega põhjalikumalt tutvuda!

Juhend on koostatud seisuga detsember 2009; palume arvestada võimalusega, et aja möödudes võib seadustega seotud tekst muutuda.

Juhendi koostamist, elektroonse andmebaasi loomist ja pidevat planeeringute jälgimist üle Eesti on toetanud Vabäühenduste Fond, mis on Islandi, Liechtensteini ja Norra poolt Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismidest rahastatud toetusskeem. Juhendi väljaandmist on kaasrahanud Ida-Euroopa riikide keskkonnaorganisatsioone liitev võrgustik CEE Bankwatch Network.

1 www.eko.org.ee/planeeringud

KASUTATUD LÜHENDID

- AvTS:** avaliku teabe seadus
- DP:** detailplaneering
- HMS:** haldusmenetluse seadus
- KeHJS:** keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus
- KMH:** keskkonnamõju hindamine
- KOV:** kohalik omavalitsus
- KSH:** keskkonnamõju strateegiline hindamine
- MSVS:** märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise seadus
- ORMO:** olulise ruumilise mõjuga objekt
- PlanS:** planeerimisseadus
- ÜP:** üldplaneering

1. Millest alustada?

1. MILLEST ALUSTADA?

Teile ei meeldi, et pool parki läheb arenduse alla? Kuulsite, et naabruse plaanitakse uut tehast? Esmalt soovime teil täpselt välja uurida, et millise „supi“ sisse te sattunud olete ehk mis laadi menetlusega on tegu. Laias laastus saab kohalikke otsuseid langetada kolmel tasandil, milleks on **planeeringud, keskkonnamõtjude hindamine ja keskkonnaload**. Planeeringute süsteemi illustreerib alljärgnev joonis otsuste hierarhiast:

Üleriigiline planeering + keskkonnamõtju strateegiline hindamine (KSH)

**Maakondlik planeering + KSH
(15 maakonna planeeringud koos teemaplaneeringutega)**

**Kohaliku omavalitsuse üldplaneering + KSH
(227 KOVi üldplaneering, lisaks KOVide teemaplaneeringud)**

Detailplaneering + KSH

Projekteerimistingimused

Ehitusluba + keskkonnamõtjude hindamine (KMH)

Ülema astme planeeringud peaksid olema alama astme planeeringutega kooskõlas

Keskkonnamõtju hindamist tehakse lubadele, strateegilist mõju hindamist aga planeeringutele ja arengukavadele

Planeeringute ja keskkonnalubade ning keskkonnamõtju hindamise erinevus on planeerijate keeles öelduna nõ. „lennukõrguses“. Mida kõrgema tasandi planeering on, seda üldisemad on seal maakasutuse suunised. Nii ei ole näiteks selline objekt nagu kohalik sigala üleriigilises planeeringus üldse nähtav, maakonnaplaneeringus võib ta olla näiteks põllumaana, üldplaneeringus tootmiskaana, detailplaneeringus on aga juba kirjas, mitu hoonet sigalal on, kus need paiknevad ning kus asuvad teed, mida mööda sigalat teenindavad masinad liiguvad jne. Ehitusloa tasandil minnakse aga juba nii detailseks, et see annab õiguse sigalat reaalselt ehitama hakata – siin peab juba kõik ehituseks vajalik täpselt paigas olema.

Keskkonnamõtjude hindamine on seotud planeeringute ja keskkonnalubadega – seda viiakse läbi selleks, et otsustajad (nt. keskkonnaametnik või vallavolikogu) saaksid teada, millised mõjud plaanitaval tegevusel võivad olla ja nad saaksid kaaluda, kas ja mis tingimustel on tegevust soovitud asukohas lubada või millises asukohas on keskkonnamõtjud kõige väiksemad. Planeeringutele läbi viidava keskkonnamõtju hindamise puhul räägitakse keskkonnamõtjude strateegilisest hindamisest. Kui aga mõju hindamist tehakse tegevusloa (nt ehitusluba) menetluses, kaob „strateegiline“ ära ja räägitakse keskkonnamõtjude hindamisest. Erinevus ongi seotud nn. „lennukõrgusega“ – planeeringutega tehakse strateegilisi otsuseid, kuid tegevuslubade alusel viiakse neid strateegilisi otsuseid juba ellu.

1. Millest alustada?

Keskkonnalubasisid antakse välja mitmetes valdkondades

Üht **keskkonnaluba** – ehitusluba – planeeringute süsteemis juba mainisime. Ehitamise kõrval on aga lube vaja veel näiteks sellistes valdkondades, nagu jäätmekäitlus või kaevandamine, veekasutus või saasteainete viimine välisõhku (loetelu pole ammendav). Tegevusele vastavad load oleksid siis vastavalt jäätmeluba, geoloogilise uuringu luba, maavara kaevandamise luba, vee erikasutusluba ja välisõhu saasteluba. Lisaks on olemas kompleksluba, mis asendab suuremates ettevõtetes üksikud tegevusload, st üks kompleksluba sisaldab jäätmeluba, välisõhu saasteluba, vee erikasutusluba jne. Eestis välja antud keskkonnalubade kohta on olemas ka keskkonnaministeeriumi hallatav elektroonne infosüsteem veebiaadressil <http://klis.envir.ee/klis>, kust võite otsingumootori abil leida teid huvitavaid keskkonnalube.

Põhilised keskkonnavalased otsused tehakse planeeringute ja keskkonnalubadega. Keskkonnamõjude hindamine annab seejuures otsustajatele infot, et nad teaksid, millised tagajärjed nende otsusel võivad olla ja millised meetmed saaksid negatiivseid mõjusid leevendada.

---

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

2. VAJALIKU INFO LEIDMINE JA OSALEMISVÕIMALUSED

Info saamiseks teid huvitava protsessi kohta on kaks põhilist võimalust:

- info peab olema kusagil juba avaldatud ja teil on vaja selle kättesaamiseks teada vaid selle avaldamise kohta;
- info ei ole avaldatud või te ei tea, kust seda leida ja pöördate küsimusega ametniku poole.

Kõigis protsessides, mis siin juhendis käsitlemist leiavad (planeeringumenetlus, KMH/KSH menetlus, loamenetlus) peavad ametiasutused osalemisvõimaluste kohta avalikkusele infot andma. Info andmine ei käi seejuures mitte ainult küsimise peale, vaid ametnikud peavad seda omal algatusel andma, sest selline kohustus on seadustes kirjas.

Infot saab ise otsida või ametnikult küsida.

Kuna detailplaneeringud ja KSH menetlused on üks enamlevinud kohaliku arengu kujundamise hoobasid, siis nende protsesside kohta oleme teinud eraldi joonise, millelt saab näha - kus, millal ja missugust informatsiooni ametiasutused avaldama peavad. Olulisemad reeglid räägime alljärgnevalt kõigi menetluste puhul ka lahti.

Info küsimisest teabenõude või selgitustaotluse korras tuleb juttu punktis 2.4.

2.1 Osalemisvõimalused planeeringumenetluses

Planeeringute tasandeid on kokku neli – üleriigiline-, maakonna-, üld- ja detailplaneering. Nendes kõigis on osalemisvõimalused, mis aga omavahel veidi erinevad. Planeeringutega seonduvat reguleerib eelkõige planeerimisseadus.

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

2.1.1 Üleriigiline planeering

Üleriigilise planeeringu koostamises avalikkus praegu ametlikult osaleda ei saa

Planeeringute hierarhia tipus on **üleriigiline planeering**², mis koostatakse koostöös ja kooskõlastatakse ministriumide, maavanemate ja maakondlike kohalike omavalitsuste liitudega³. Siseministerium kui üleriigilise planeeringu koostamist korraldav ministerium tutvustab avalikkusele üleriigilise levikuga päevalehes üleriigilise planeeringu põhiseisukohti⁴. Arvamuse avaldamine üleriigilise planeeringu osas saab toimuda vaid läbi maavanemate, maakondlike kohalike omavalitsuste liitude või ministriumide. Üleriigilise planeeringu puhul (erinevalt järgnevat astete planeeringutest) ametlikku avalikustamist ning avalikku arutelu läbi ei viida. Samas on näiteks 2010. aastal algatava üleriigilise planeeringu koostamisel Siseministerium plaaninud korraldada avalikustamist mitteametlikult.

2.1.2 Maakonnaplaneering

Lisaks **maakonnaplaneeringule**⁵ on üldjuhul igas maakonnas ka kaks teemaplaneeringut:

- rohevõrgustiku ja väärtuslike maastike teemaplaneering
- jalgrattateede/kergliiklusteede või sotsiaalse infrastruktuuri infrastruktuuri teemaplaneering.

Kehtestatud maakonnaplaneeringu leiate ka veebist

Temaatilisi maakondlikke planeeringuid võib koostada ka teistes valdkondades. Kehtestatud maakonnaplaneeringutega (sh teemaplaneeringutega) saab (üldjuhul) tutvuda maavalitsuste kodulehtedel⁶ Internetis ning maavalitsustes kohapeal, samuti igas kohalikus omavalitsuses⁷. See tähendab näiteks, et igas Harjumaa omavalitsuses peab olema kättesaadav Harju maakonna planeering ning vastavad teemaplaneeringud, igas Võrumaa omavalitsuses Võru maakonna planeering ja teemaplaneeringud.

Maavanem teatab maakonnaplaneeringu algatamisest, annab informatsiooni planeeritava maa-ala asukoha ja suuruse kohta ning määratleb planeeritava maa-ala piiri. Maavanemal on ka kohustus tutvustada algatatud planeeringu eesmärke vastavas **ajalehes** (st regulaarselt ilmuvas maakonnalehes või vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes ja vähemalt ühes kord kuus ilmuvas valla- või linnalehes) ja **maavalitsuse**

2 Vt üleriigilise planeeringu ülesandeid PlanS § 6

3 Vt PlanS § 16 lg 1 p 1, § 17 lg 1

4 Vt PlanS § 18 lg 4

5 Vt. maakonnaplaneeringute ülesandeid PlanS § 7

6 Maavalitsuste kodulehekülgede aadressid:
www.eesti.ee/est/riik/asutused/maavalitsused

7 Vt PlanS § 28 lg 2 p 2

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

Maakonnaplaneeringu algatamisest tuleb teavitada.

veebilehel ühe kuu jooksul pärast planeeringu algatamise otsuse tegemist⁸.

Maavanem teeb otsuse maakonnaplaneeringu vastuvõtmise kohta ja korraldab planeeringu avaliku väljapaneku maakonnakeskuses ja teistes linnades ning planeeritava maa-ala valdade keskustes⁹. Maavanem teatab vastavas **ajalehes ja maavalitsuse veebilehel** planeeringu avaliku väljapaneku ning maakonnaplaneeringu avaliku arutelu toimumise aja ja koha hiljemalt üks nädal enne avaliku väljapaneku algust. Koos avaliku väljapaneku teatega **peab maavanem maavalitsuse veebilehele riputama üles ka planeeringu enda** ja see peab olema seal kättesaadav avaliku arutelu toimumise päevani.¹⁰ Lisaks saab maakonnaplaneeringu koostamises kaasa rääkida ka läbiviidava KSH menetluse raames.

Planeeringumaterjalid tuleb avaldada ka veebis.

Maakonnaplaneeringu avalik väljapanek kestab **4 nädalat**¹¹. Avaliku väljapaneku jooksul võib igaüks saata maavalitsusele ettepanekuid ja vastuväiteid planeeringu kohta. Kirjalikult (kirja või e-postiga või isiklikult kohale viidud) saadetud ettepanekutele ja vastuväidetele peab maavanem põhjendatud **vastuse andma nelja nädala jooksul** pärast planeeringu avaliku väljapaneku lõppemist. Samas vastuses peab ta ka ütlema, millal toimub avalik arutelu¹².

Väljapanek kestab neli nädalat.

Avalikustamise tulemustest teavitatakse lehes.

Maavanem korraldab maakonnaplaneeringu ja selle avaliku väljapaneku tulemuste avaliku arutelu **kuue nädala jooksul** pärast avaliku väljapaneku lõppemist. Kui planeeringu avalikul väljapanekul esitati planeeringu kohta kirjalikke ettepanekuid ja vastuväiteid, avaldab maavanem informatsiooni avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu tulemuste kohta vastavas **ajalehes kahe nädala jooksul** avaliku arutelu toimumise päevast arvates¹³.

2.1.3 Üldplaneering

Üldplaneering on omavalitsuse ruumilise arengu kõige olulisem suunaja – osalege selle koostamises!

Kohaliku omavalitsuse **üldplaneering** (ÜP) on ühe omavalitsuse ruumilise arengu kokkulepe, mis paneb paika maakasutuse reeglid ehk üldjoontes selle, kuhu ja mida eraomanik ehitada tohib ning millised kohad peavad jääma avalikku kasutusse¹⁴. Üldplaneeringuid võib teha ka osaüldplaneeringutena ehk mitte kogu kohaliku omavalitsuse territooriumile, vaid mõnele selle planeerimist vajavale osale, nt Tallinna puhul linnaosade üldplaneeringud. Üldplaneering peaks olema olema¹⁵ igal linnal alates 01.01.2006 ja igal vallal alates 01.07.2007. Üldplaneering on kättesaadav vastavas omavalitsusüksuses¹⁶ ja üldjuhul ka kohaliku

8 Vt PlanS § 12 lg 1, PlanS § 11 lg 3

9 Vt PlanS § 18 lg 3

10 Vt. PlanS § 18 lg 6 ja lg 6¹

11 Vt. PlanS § 19 p 3

12 Vt. PlanS § 20 lg 1 ja 2

13 Vt PlanS § 21 lg 1 ja lg 3

14 Vt üldplaneeringu ülesandeid PlanS § 8

15 Vt PlanS § 45

16 Vt PlanS § 28 lg 2 p 3

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

Üldplaneeringu avalikustamisest tuleb teavitada ka käidavates kohtades.

Avaliku väljapaneku aeg on kaks nädalat, erandjuhul neli nädalat

omavalitsuse koduleheküljel¹⁷. Paljudel omavalitsustel on üldplaneering aga endiselt koostamata (täpsem ülevaade on toodud Siseministeeriumi kodulehel¹⁸). Sel juhul on valla ja linna detailplaneeringute koostamise või projekteerimistingimuste väljaandmise aluseks maakonnaplaneering¹⁹.

Üldplaneeringu osas kehtivad üldjoontes maakonnaplaneeringuga samad teadete edastamise, avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu korraldamise, ettepanekutele vastamise ning tulemuste tutvustamise reeglid. Erinevuseks on see, et tegevusi viib läbi kohalik omavalitsus, mitte maavanem. Üks väike ja kasulik erand siiski on. Kui maakonnaplaneeringu avalikustamise teade tuleb avaldada ajalehes ja maavalitsuse kodulehel, siis üldplaneeringu avaliku väljapaneku teate peab kohalik omavalitsus lisaks ajalehele ja kodulehele välja panema ka valla külade või linna asu- mite vähemalt ühes avalikkusele avatud üldkasutatavas hoones või kohas (poes, raamatukogus, koolis, bussipeatuses või muus sellises paigas)²⁰.

Samuti on üldplaneeringule kohustuslik keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimine²¹, mistõttu saavad huvilised lisaks planeeringu- menetlusele kaasa rääkida ka KSH protsessis.

2.1.4 Detailplaneering

Detailplaneering (DP) koostatakse väiksema ala kohta ja see on maa- kasutuse ja lähiaastate ehitustegevuse aluseks.

Detailplaneeringu avalikust väljapanekust teavitab kohalik omavalitsus ajalehes ja oma kodulehel. Üldist huvi pakkuvate detailplaneeringute kohta tuleb lisaks panna teade välja vähemalt ühte üldkasutatavasse hoonesse või kohta, nagu kauplus, kool, raamatukogu, bussipeatus või muu selline paljude inimeste poolt sageli külastatav koht²².

Detailplaneeringu puhul kehtivad materjalide ja informatsiooni kättesaadavuse, ettepanekute ja vastuväidete esitamise ning neile vastamise kohta samad reeglid, nagu üldplaneeringu menetluses.

Avaliku väljapaneku kestus detailplaneeringute puhul on kaks nädalat, kuid erandina peab avalik väljapanek kestma neli nädalat juhul, kui detailplaneeringuga muudetakse üldplaneeringut või kui linnal/vallal (ehk kohalikul omavalitsusel) üldplaneeringut polegi ja arengut suunatakse

17 Kohalike omavalitsuste koduleheküljed aadressil: www.eesti.ee/est/riik/kohalik_omavalitsus

18 Üldplaneeringud ja detailplaneeringud: www.siseministeerium.ee/8391

19 Vt PlanS § 7 lg 4

20 Vt PlanS § 18 lg 7 p 1

21 Vt KeHJS § 33 lg 1 p 2

22 Vt Plans § 18 lg 7 p 1 ja 2

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

detailplaneeringutega²³. Info selle kohta, kas tegu on sellist tüüpi detailplaneeringuga, peab olema ära näidatud ka avalikustamise teadetes²⁴.

Täpsem ülevaade detailplaneeringu menetluses osalemise võimalustest on toodud joonise kujul käesoleva juhendi lisa 1.

2.2 Osalemisvõimalused KMH/KSH menetluses

Programmi etapis tuleks kindlasti osaleda.

KMH ja KSH läbiviimist reguleerib peamiselt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS). Osalemisvõimalused KMH ja KSH menetluses on sarnased, kuid väikeste nüanssidega, mistõttu kirjeldame eraldi mõlemas protsessis osalemist.

Süsteem on üldjoontes selline, et kõigepealt tehakse valmis mõjude hindamise programm ehk kava sellest, mida ja kuidas üldse hindama hakatakse. Hindamise programmi põhjal hakatakse hiljem koostama põhidokumenti – aruannet. Kaasa rääkida saab mõlemas etapis.

Nii KMH kui KSH programmide avalikustamise osas toonitame, et äärmiselt oluline on teha omapoolsed ettepanekud programmi täiendamiseks kõigi teid huvitavate ja puudutavate teemade osas. Edasine töö (st KMH või KSH aruande koostamine) toimub programmis seatud piirides ning kõik, mis on programmi teemadest välja jäänud, jääb üldjuhul välja ka aruandest.

2.2.1 Osalemisvõimalused KMH menetluses

KMH programmi avalikustamisest tuleb teavitada ka üldkasutatavas hoones.

Keskkonnamõju hindamise (KMH) programmi avalikust väljapanekust teavitatakse 14 päeva jooksul programmi saamisest alates **Ametlikes Teadaannetes** ning ühes üleriigilise levikuga või ühes kohaliku või maakondliku levikuga **ajalehes**, samuti tuleb KMH programmi avaliku väljapaneku kohta panna info üles kavandatava tegevuse asukoha vähemalt ühte **üldkasutatavasse hoonesse** või kohta (nt raamatukogu, kauplus, kool, bussipeatus). Eraldi liht- või tähtkirjaga tuleb teavitada teiste seas²⁵ valitsusväliste organisatsioonide katusorganisatsioonide ning kavandatava tegevuse ala ja selle naaberkiinnistu omanikke.

23 Vt PlanS § 19 lg p 1 ja p 4

24 Vt PlanS § 18 lg 6 p 3

25 Vt täielikku loetelu KeHJS § 16 lg 3

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

Teade peab **sisaldama infot vähemalt** arendaja ja otsustaja ning nende kontaktandmete kohta; kavandatava tegevuse lühikirjeldust ja eesmärke; dokumentidega tutvumise aega ja kohta; ettepanekute, vastuväidete ja küsimuste esitamise aega ja viisi ning avaliku arutelu aega ja kohta. KMH programm peab olema avaliku väljapaneku lõpuni **kättesaadav** muu hulgas ka **otsustaja veebilehel**²⁶.

KMH programmi **avalik väljapanek peab kestma vähemalt 14 päeva** ning selle jooksul on igaühel õigus esitada programmi kohta kirjalikke ja suulisi ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi ning saada neile vastuseid. Rõhutame, et küsimuste, ettepanekute ja vastuväidete esitamise võimalus on **ka avalikul arutelul**²⁷. Pärast avalikku väljapanekut saadab arendaja koos eksperdiga koostatud vastused ning põhjendatud tagasiside arvestamise või arvestamata jätmise kohta²⁸. **KMH programmi heakskiitmisest** tuleb otsustajal teavitada seda kommenteerinud inimesi ja asutusi kirjaga ja avaldada sellekohane teade ka Ametlikes Teadaannetes²⁹.

Ettepanekuid ja vastuväiteid saab esitada ka avalikul arutelul.

KMH aruande avaliku väljapaneku ja arutelu puhul on **avalikustamise nõuded samad**, mis KMH programmi puhul, sh avalikustamise periood, mis peab olema **vähemalt 14 päeva**.

2.2.2 Osalemisvõimalused KSH menetluses

KSH programmi avalik väljapanek kestab 14 päeva, aruande väljapanek aga 21 päeva.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmi avalikustab planeeringu koostaja, teatades selle avalikust väljapanekust ja avaliku arutelu toimumisest **Ametlikes Teadaannetes, ajalehes ja oma veebilehel**. Elektrooniliselt, liht- või tähtkirjaga saadetakse teade ka isikutele, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu (kui need isikud on teada). Programmi avalik **väljapanek kestab vähemalt 14 päeva**.

Igaühel on õigus KSH programmi avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal tutvuda programmi ja kaasnevat keskkonnamõju käsitlevate teiste dokumentidega, esitada programmi kohta ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi ning saada neile vastuseid. Kirjalikele küsimustele vastatakse liht- või tähtkirjaga.

KSH aruande avalik väljapanek ja arutelu toimub samamoodi nagu KSH programmi avalikustamine, ainult selle olulise vahega, et KSH aruande avaliku väljapaneku aeg peab olema **vähemalt 21 päeva**.

26 Vt KeHJS § 16 lg 6

27 Vt KeHJS § 16 lg 5

28 Vt KeHJS § 17 lg 2 ja 3

29 Vt KeHJS § 19 lg 1

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

Praegune seadus ei nõua kahjuks avalikkuse teavitamist sellest, kui KSH aruanne heaks kiidetakse. Seetõttu tuleks heakskiitmisotsusest teada saamiseks pärast avalikku väljapanekut ja tagasiside saamist aeg-ajalt kas eksperdi, omavalitsuse või Keskkonnaameti ametnikuga ühendust võtta ja asjade seisu kohta infot küsida.

2.3 Osalemisvõimalused tegevusloa menetluses

Teavituskanaliks on Ametlikud Teadaanded.

Tegevuslubade menetlustes on Keskkonnaameti poolt väljastatavate tegevuslubade osas teavitamise kohta ühtsed reeglid. Tegevuslubade menetlusse võtmise ja lubade väljastamise kohta avaldatakse teated ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded³⁰. Teated peavad sisaldama muu hulgas täpsemat infot selle kohta, kus, kuidas ja millal saab tegevusloa taotluse ja tegevusloa eelnõuga tutvuda ning selle suhtes ettepanekuid ja vastuväiteid avaldada.

Siin on nimekiri Keskkonnaameti poolt enim väljastatavatest tegevuslubadest koos avalikustamise sätetega valdkonda reguleerivates seadustes:

- Jäätmeluba – jäätmeseadus, § 79¹ ja § 80, haldusmenetluse seadus §§ 46-50
- Vee erikasutusluba, ajutine vee erikasutusluba – veeseadus § 9¹ ja § 9 lg 7, haldusmenetluse seaduse §§ 46 – 50
- Geoloogilise uuringu luba, üldgeoloogilise uuringu luba – maapõuseadus, § 15, § 19; haldusmenetluse seadus §§ 46-50
- Kaevandusluba – maapõuseadus § 29 ja § 36, haldusmenetluse seadus §§ 46-50
- Välisõhu saasteluba ja erisaasteluba – välisõhu kaitse seadus, § 67, § 78 ja § 83, haldusmenetluse seaduse §§ 46-50
- Kompleksluba – saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus, §§ 29-32¹.

Avalikustamise reeglid võivad loati erineda.

Ehitusloa menetluses saab osaleda ainult siis, kui sellele tehakse KMH.

Kohaliku omavalitsuse poolt väljastatava ehitusloa ja kasutusloaga seotu avalikustatakse üldjuhul riikliku ehitisregistri veebilehel (www.ehr.ee). See on üsna keerukas andmebaas, kust vajaliku info leidmine võib aega võtta. Ehitusloa KMH programmi ja aruande ava-

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

likustamine peavad toimuma, nagu kirjeldatud eelpool punktis 2.2.1. Erandiks on ehituslubade ja kasutuslubade puhul see, et nende KMH algatamata jätmise teadet ei avaldata mitte Ametlikes Teadaannetes, vaid ehitisregistris³¹. Kuna nende leidmine sealt on paras kunsttükk, siis soovitame infot ehitusloa või kasutusloa KMH algatamata jätmise kohta küsida otse loa väljaandjalt ehk kohalikult omavalitsuselt. **Kui ehitusloa või kasutusloa väljastamisele eelneb KMH**, avaldatakse teade loa väljastamise kohta ka ühes maakondlikus või kohalikus **ajalehes**. Kui KMH-d ei toimu, pannakse info loa väljastamise kohta üles ainult ehitisregistrisse.

2.4 Info küsimine teabenõude või selgitustaotlusega

Teabenõudega saab küsida juba olemasolevat teavet.

Teabenõue on sisuliselt kas kirjalik või suuline pöördumine ametniku poole sooviga, et ta annaks teile mingit teie jaoks vajalikku infot. Teabenõudes tuleb³² esitada kas kirjalikult või suuliselt sellised andmed:

- teie ees- ja perekonnanimi (kui kirjutate asutuse või juriidilise isiku (nt MTÜ) nimel, siis selle nimetus);
- teie sideandmed (posti- või e-postiaadress, faksi- või telefoninumber), millele teile saab soovitud teabe saata või kuhu helistada, et vajadusel asjaolusid täpsustada;
- mida te teada soovite või millist dokumenti näha (nimetus, sisu või kirja number (kui näiteks teate seda juba));
- mil viisil (kirjalikult või suuliselt) te teabenõude täitmist ehk küsitud infot soovite.

Seadus nõuab, et teabevaldaja (asutus, mille poole te pöördute) peab teid teabe saamiseks igakülgset abistama, selgitama teile arusaadavalt teabele juurdepääsu korda, tingimusi ja viise. Kui te olete kogemata sattunud „vale” ametniku juurde, siis peab ta teid viivitamata juhatama õigesse kohta, kust te info kätte saate. Kui teie teabenõudes on puudusi (nt. olete unustanud märkida, mil viisil te teabenõude täitmist soovite), siis peab ametnik teiega viivitamata ühendust võtma ja selle üle täpsustama.

31 KeHJS § 12 lg 2

32 Vt AvTS § 14

2. Vajaliku info leidmine ja osalemisvõimalused

Reegliks on, et teabenõue tuleb täita viivitusega, kuid mitte hiljem kui **5 tööpäeva jooksul**. Kui teabevaldajal on vaja teie teabenõuet täpsustada või kui teabe väljaselgitamine on aeganõudev, võib ta teabenõude täitmise tähtaega **pikendada kuni 15 tööpäevani**. Tähtaja pikendamisest koos põhjendustega peab ametnik teile teatama viie tööpäeva jooksul.

Teabenõuete puhul on veel mitmeid reegleid, kuid juhendis piirdusime põhilisega. Ülejäänut saavad teile konkreetsetel juhtudel selgitada juba ametnikud, kelle poole teabenõudega pöörduate.

Teabenõudele vastamise tähtjaks on 5 tööpäeva, mida võib pikendada 15 tööpäevani.

Selgitustaotluseks loetakse teie pöördumist sel juhul, kui te soovite ametnikult sellist teavet, mille andmiseks ta peab olemasolevat infot analüüsima, sünteesima või koguma lisainfot. Näiteks soovite teada, millised load peavad olema jäätmekäitlejal, kes teie valda tahab oma jäätmekestust rajada. Selgitustaotlus erineb teabenõudest just sellepõllest, et teabenõude korras küsitav teave on ametnikul kohe käepärast võtta ja ta saab teile kohe vastata. Aga selgitustaotlusele vastamiseks peab ta põhjalikumalt järele mõtlema ja infot koguma.

Selgitustaotlusega saate küsida asutustelt ka nõu mingites õiguslikes küsimustes – seaduse kohaselt peavad ametiasutused andma tasuta selgitusi nende poolt välja töötatud õigusaktide või nende eelnõude kohta. See selgituste andmise nõue kehtib ka näiteks ministeeriumide kohta. Kui te ei saa näiteks mingist keskkonnavalasest seadusesättest aru, siis pöörduge seaduseelnõu koostanud ministeeriumi poole. Või kui tahate selgitust omavalitsuse langetatud planeeringuotsuse kohta, siis pöörduge otsuse teinud vallavolikogu või -valitsuse poole.

Selgitustaotlusele vastamiseks peab ametnik infot koondama või analüüsima.

Selgitustaotlusele tuleb vastata hiljemalt 30 päeva jooksul.

Üldjuhul on ametiasutustel kohustus vastata teie selgitustaotlusele viivitamata, kuid mitte hiljem kui 30 kalendripäeva jooksul³³. Sama paragrahvi alusel on ametiasutusel õigus erilise vajaduse korral vastamise tähtaega pikendada kuni kahe kuuni, saates teile nn vahevastuse 30 kalendripäeva jooksul, milles teavitatakse teid vastamise tähtaja pikendamisest ja pikendamise põhjusest. Selgitustaotluse reeglid on just selleks, et täpsustada, kuidas peavad ametiasutused vastama kirjadele väljaspool igasugu menetlusi (planeeringud, keskkonnavalad, KMH/KSH), kus vastamise tähtjad on eriseadustega paika pandud.

**3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada?
Mis on eelhinnang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?**

3. KAS KESKKONNAMÕJU HINDAMINE TULEB ALATI ALGATADA? MIS ON EELHINNANG JA KUIDAS HINDAMISE TULEMUSI ARVESTATAKSE?

Keskkonnamõju hindamine on kas kohustuslik või tuleb selle vajadust kaaluda.

Kui midagi kusagile kavandatakse, on teadlike kodanike vaat et esimeks küsimuseks – kas keskkonnamõju on ikka hinnatud? Sageli tekitab segadust, millistel juhtudel mõju hinnata tuleb ja millistel mitte. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS) annab kaks võimalust – osade tegevuste puhul on keskkonnamõju (strateegiline) hindamine **kohustuslik** ja osade puhul saab planeeringu algatada või tegevusloa väljaandja ise **kaaluda**, kas ta peab mõju hindamist vajalikuks või mitte. Selline kaalumine ei saa toimuda ainult otsustaja peas, vaid sellest peab jääma **eelehnanguna** ka jälg paberile ning kaalutusotsus peab vastama seaduses toodud tingimustele (vt juhendi punkti 3.3). Kui kavandatav tegevus hakkab eeldatavasti mõjutama Natura 2000 võrgustiku ala, võib KMH või KSH raames osutada vajalikuks ka nn Natura hindamise läbiviimine. Järgnevalt kõigest täpsemalt.

Kui tegu pole kohustusliku KMH-ga, tuleb selle vajadust kaaluda.

3.1 Millal tuleb algatada KMH?

KMH tuleb kindlasti algatada siis, kui taotletakse tegevusluba sellisele tegevusele, mis on ära toodud loetelus KeHJS § 6 lg 1. Enamikel loetelus olevatel tegevustel on juurde märgitud mingi künnisvõimsus või tingimus asukoha suhtes – näiteks tuleb KMH algatada paberi või papi tootmisel tootmisvõimsusega *vähemalt 200 tonni ööpäevas* või *tundlikule suublale* hüdroelektrijaama rajamise puhul. Üksikud tegevused on ka ilma künnisvõimsuseta - näiteks tuuleelektrijaama ehitamine veekogusse nõuab igal juhul KMH koostamist, vaatamata selle võimsusele.

Välja selgitamiseks, kas teid huvitavale tegevusele on vaja läbi viia kohustuslikus korras KMH, tulebki läbi lugeda KeHJS § 6 lg 1 toodud

3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada?

Mis on eelhindang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?

KSH on kohustuslik üldisemate planeeringute puhul.

nimekiri. Kui tegevust seal ei ole või see jääb alla kohustusliku KMH künnisvõimsuse, minge samm edasi – vaadake, kas tegevuse keskkonnamõju hindamist tuleb kaaluda? Selleks lugege läbi KeHJS § 6 lg 2 valdkonnad – kas teid huvitav tegevus kuulub mõnesse neist valdkonnadest? Kui jah, siis on põhjust edasi uurida, kas otsustajad on KMH algatamise vajaduse osas andnud **eelhindangu** (vt juhendi punkti 3.3)

3.2 Millal tuleb algatada KSH?

Detailplaneeringu puhul on KSH kas kohustuslik või kaalutusotsusel põhinev.

Planeeringutest tuleb **igal juhul KSH läbi viia** üleriigilisele planeeringule, maakonnaplaneeringule ja üldplaneeringule³⁴. Detailplaneeringute või muude strateegiliste planeerimisdokumentide³⁵ puhul on KSH läbiviimise nõue teatud osas seotud tegevusloa KMH kohustuslikkusega. Nimelt on KSH vaja igal juhul läbi viia siis, kui detailplaneering või muu kava koostatakse põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmekäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas ja selle dokumendi alusel kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 1 nimetatud tegevust. KSH viiakse läbi ka siis, kui planeeringu või kava algataja leiab asjaolusid kaaludes, et planeeritaval tegevusel võib olla eeldatavalt oluline keskkonnamõju KeHJS § 6 lg 2-4 alusel. Eraldi tähelepanu peab KSH algatamise puhul pöörama üleeuroopalise tähtsusega Natura 2000 looduskaitsevõrgustiku aladele – kui planeering või arengukava võib eeldatavalt Natura 2000 võrgustiku alale olulist mõju avaldada, tuleb kindlasti läbi viia ka KSH. **KSH vajadust tuleb kaaluda**, kui juba kehtestatud planeeringus või kavas tehakse muudatusi. Näiteks kui detailplaneeringuga tahetakse muuta juba kehtestatud üldplaneeringut, siis peab omavalitsusel olema ette näidata ka eelhindang ja kaalutusotsus, kus on KSH algatamise vajadust analüüsitud ja tehtud sellekohane otsus.

Üldjuhul ei teki vaidlusi KSH algatamise osas üleriigilise, maakonnavõi üldplaneeringu puhul. Samuti tekib vähe vaidlusi siis, kui detailplaneeringuga kavandatav tegevus on KeHJS § 6 lõikes 1 nimetatud tegevuste hulgas, sest siis on KSH algatamine kohustuslik.

Vaidlused KSH algatamise üle tekivad enamasti siis, kui KSH algatamine on kaalutusotsus ehk kavandatavad tegevused on loetletud KeHJS § 6 lõikes 2, mille täpsustatud loetelu on omakorda ära toodud vastavas Vabariigi Valitsuse määruses³⁶.

Oluline on siinkohal rõhutada, et **sisuliselt iga detailplaneeringu puhul peab omavalitsus otsustama KSH algatamise või algatamata jät-**

34 Vt KeHJS § 33 lg 1 p 2

35 Vt. täpsemalt strateegilise planeerimisdokumendi mõistet KeHJS § 31

36 Vabariigi Valitsuse 29. augusti 2005. a määrus nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb kaaluda keskkonnamõju hindamise vajalikkust, täpsustatud loetelu“, otseviide: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?replstring=33&dyn=13118440&id=935561>

3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada? Mis on eelhindang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?

KSH algatamine tuleb otsustada koos planeeringu algatamisega.

Kui KSH vajaduse üle otsustatakse kaalutledes, peab sellega kaasnema eelhindang.

mise ja seda üheaegselt detailplaneeringu algatamisega³⁷, mitte päevi, kuid või aastaid hiljem. KSH algatamine on vaja ära otsustada kohe detailplaneeringu koostamise alguses selleks, et KSH algatamise korral hindamise tulemustest ka kasu oleks, sest neid tuleb planeeringu koostamisel kindlasti arvesse võtta³⁸.

Omaavalitsuse otsus KSH algatamise või algatamata jätmise osas ei saa tuleneda ametniku „kõhutundest“ või poliitilisest survest lähtuvalt. **KSH algatamise või algatamata jätmise otsus peab põhinema vastaval eelhindangul³⁹**, millest tulebki juttu järgmises punktis.

3.3 Mis on eelhindang?

Eelhindang on otsustaja poolt koostatud hinnang selle kohta, kas planeeritaval tegevusel võib olla eeldatavalt oluline keskkonnamõju või mitte. Eelhindang koostatakse vaid nendel juhtudel, kui KMH või KSH algatamine sõltub kaalutusotsusest, st KMH või KSH algatamine pole KeHJS § 6 lõikest 1 tulenevalt kohustuslik. Juhul, kui KMH või KSH algatamine on kohustuslik, algatatakse see igal juhul ja põhjendamatamata. KMH või KSH algatamine kaalutusotsusega sõltub eelhindangu tulemustest, vähemasti seaduse mõistes.

Eelhindangu olulisuse ja selle sisu mõistmise eesmärkidel toome siinkohal väljavõtte seadusest⁴⁰.

Otsustaja annab eelhindangu, lähtudes kõikidest järgmistest kriteeriumidest:

- 1) tegevuse ala ja selle lähiümbruse keskkonnatingimustest, nagu maakasutusest, alal esinevatest loodusvaradest, nende omadustest ja taastumisvõimest ning looduskeskkonna vastupanuvõimest. Keskkonna vastupanuvõime hindamisel lähtutakse eelkõige märgalade, randade ja kallaste, pinnavormide, metsade, kaitstavate loodusobjektide, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku alade, alade, kus õigusaktidega kehtestatud nõudeid on juba ületatud, maareformi seaduse tähenduses tiheasutusega alade ning ajaloo-, kultuuri- või arheoloogilise väärtusega alade vastupanuvõimest;

Eelhindang on kompleksne keskkonnaaspektide analüüs, mida omavalitsused ei ole sageli ise suutelised tegema.

37 Vt KeHJS § 35 lg 1

38 Vt KeHJS § 43

39 Vt KeHS § 6 lg 2 ja 3

40 Vt KeHJS § 6 lg 3

3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada?

Mis on eelhinnang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?

- 2) tegevuse iseloomust, kaasa arvatud selle tehnoloogiline tase, loodusvarade kasutamine, jäätmel- ja energiamahukus, ning lähipiirkonna teistest tegevustest;
- 3) tegevusega kaasnevatest tagajärgedest, nagu vee, pinnase või õhu saastatus, jäätmeteke, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus ja lõhn;
- 4) tegevusega kaasnevate avariilukordade esinemise võimalikkusest;
- 4¹) kavandatava tegevuse eeldatavast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale või mõnele muule kaitstavale loodusobjektile;
- 5) punktides 1–4¹ nimetatuga kaasneva mõju suurusel, ruumilisest ulatusest, kestusest, sagedusest ja pöörduvusest, toimest, kumulatiivsusest ja piiriülesest mõjust ning mõju ilmlemise tõenäosusest.

Avalikkuse seisukohast vaadatuna on probleem selles, et **omavalitsused üle Eesti** (väheste eranditega) **ei koosta nõuetekohaseid eelhinnanguid**, vaid otsustavad KMH ja KSH algatamisi või algatamata jätmisi (pigem viimaseid) kergekäeliselt ja sisuliste põhjenduste aega kulutamata. Tihti aga jäetakse üldse otsus tegemata.

Seega üheks esimeseks tegevuseks keskkonnavalaste otsuste kaasarääkimisel võiks olla huvi tundmine eelhinnangu olemasolu ja selle kvaliteedi suhtes.

Eelhinnangud peavad olema dokumenteeritud ja teabenõudega kättesaadavad.

Kuna põhimõtteliselt peab kaalutusotsus sisaldama eelhinnangu tulemusi, siis tuleb eelhinnang koostada enne kaalutusotsuse langetamist⁴¹. Seaduses ei ole täpsustatud eelhinnangu koostamise vormi või toodud selle avalikustamise reegleid, kuid kuna kaalutusotsus põhineb eelhinnangul, siis peab see otsustaja poolt olema mingil moel dokumenteeritud (kas eraldi dokument või sisalduma kaalutusotsuses).

Kõik, mis on aga dokumenteeritud, on vähemasti teabenõude esitamise kaudu kättesaadav avalikkusele. Elektroonses andmebaasis Eesti Keskkonnanõuanduste Koja (EKO) koduleheküljel⁴² on toodud näidis-teabenõue eelhinnangu küsimiseks. Samuti leiab andmebaasist omavalitsuste vastuseid ja erinevaid KeHJS tõlgendusi seoses eelhinnangu nõudmisega Eesti Rohelise Liikumise (ERL) poolt. Vaata lähemalt andmebaasi alajaotusest „Mitmesugust“ või kasuta näiteks otsisõna „eelhinnang“.

41 Vt ka juhendi lisaks olevat joonist

42 www.eko.org.ee/planeeringud

3. Kas keskkonnamõju hindamine tuleb alati algatada?

Mis on eelhindang ja kuidas hindamise tulemusi arvestatakse?

Sisuliselt iga detailplaneeringu puhul peab omavalitsus otsustama KSH algatamise või algatamata jätmise ja seda koos detailplaneeringu algatamise otsustamisega, mitte päevi, kuid või aastaid hiljem. KSH algatamise või algatamata jätmise otsus peab põhinema vastavalt eelhindangul, mida Eesti omavalitsused seadust rikkudes enamasti ei tee.

3.4 Kuidas keskkonnamõju hindamise tulemusi arvestatakse?

Planeerimisseaduse kohaselt tuleb nii üleriigilise, maakonna, üld- kui detailplaneeringu puhul arvesse võtta KSH tulemusi⁴³. KeHJS täpsustab, et strateegilise planeerimisdokumendi (milleks muuhulgas on ka kõikide tasandite planeeringud) koostamisel tuleb arvesse võtta KSH tulemusi ja kinnitatud seiremeetmeid, asutuste ja isikute esitatud arvamusi võimaluse piires⁴⁴.

KMH tulemustega arvestamisel on lood pisut teistsugused. KeHJS § 24 lg 1 kohaselt peab otsustaja tegevusloa andmise või sellest keeldumise otsuse tegemisel arvestama KMH tulemusi ja aruandele lisatud keskkonnanõudeid. Otsustajaks on asutus, kes väljastab tegevusloa (kohalik omavalitsus väljastab ehitusloa, Keskkonnaamet väljastab vee erikasutusloa, jäätme- ja välisõhu saasteloa, geoloogilise uuringu loa, maavara kaevandamise loa ning kompleksloa). KeHJS § 24 lg 2 annab võimaluse ka KMH tulemuste või aruandele lisatud keskkonnanõuetega mitte arvestada, kuid sel juhul peab tegevusloa andmise või sellest keeldumise otsuses olema toodud motiveeritud põhjendus.

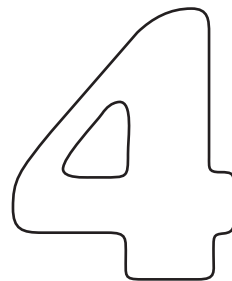
Oluline on tähelepanu pöörata sellele, kuidas ja mil määral KSH või KMH tulemused planeeringus või tegevusloas kajastuvad. Ehk teisisõnu tuleks võimalusel paralleelselt lugeda nii mõjude hindamise aruannet kui ka planeeringut või tegevusloa taotlust või eelnõu. Siis näeb ära, milline on olnud mõjude hindamise roll – kas sisuline või formaalne. Sageli on selline võrdlev tekstianalüüs siiski keerukas, sest näiteks planeeringu- ja KSH protsessid võivad olla tihedalt omavahel seotud. Sellisel juhul saavad KSH eksperdid planeeringudokumenti jooksvalt mõjutada ning KSH tegelikku mõju on teistel raske hinnata.

Keskkonnamõju hindamise tulemusi peab otsustamisel arvestama – vaadake, kas seda on tehtud.

43 Vt PlanS § 6 lg 3, § 7 lg 6, § 8 lg 9 ja § 9 lg 12

44 Vt KeHJS § 43

**4. Millal ma saan oma ettepanekuid ja vastuväiteid esitada?
Kas neile vastatakse ka?**

4. MILLAL MA SAAN OMA ETTEPANEKUID JA VASTUVÄITEID ESITADA? KAS NEILE VASTATAKSE KA?

Kirjutasime ettepanekute ja vastuväidete esitamise võimalused eraldi planeeringumenetluse ja keskkonnamõju hindamise menetluse osas, et oleks lihtsam mõista nende sarnasusi ja erinevusi.

4.1 Ettepanekute ja vastuväidete esitamine ja neile tagasiside saamine planeeringumenetluses

Planeeringumenetluses võib ettepanekuid esitada ka väljaspool avalikku väljapanekut.

Andke ametnikele teada, milline arutelu aeg teile sobib.

Ettepanekuid ja vastuväiteid võib planeeringumenetluses esitada põhimõtteliselt kogu planeeringu menetlemise jooksul, st algatamisest kuni kehtestamiseni⁴⁵. Spetsiaalselt kaasamiseks mõeldud etapiks on aga planeeringu avalik väljapanek ja avalik arutelu, milles osalemise ja teavitamise reegleid kirjeldasime juhendi punktis 2.1.

Kui ettepanekuid ja vastuväiteid koostate, märkige kirja lõpus ära ka see, milline aeg teile avalikuks aruteluks sobib – kas öhtune või päevane? Tavaliselt on inimesed päeval oma töödega hõivatud, aga sageli ametnikud sellega ei arvestata ja korraldavad avaliku arutelu näiteks kell kaks tööpäeval. Selle vältimiseks öelge ise, millised kellaajad ja päevad teile paremini sobivad. Üldjuhul on igas omavalitsuses üks tööpäev nädalas selline, mis kestab vähemasti kella kuueni öhtul. Mõistlik oleks korraldada avalik arutelu just sel tööpäeval, kus ka ametnikud pärast viit tööl peavad olema. Oluline oleks vältida lühikese avaliku väljapaneku ajastamist pikkade pühadega ajale, nagu jõulud ja aastavahetus.

Lisage ettepanekute ja vastuväidete kirja lõppu ka endale sobiv aeg avalikuks aruteluks – kas teile sobib paremini päevane või öhtune aeg? Ja juhul, kui pühad on lähemas, siis toonitage oma kirjas ametnikele, et lühikest avalikku väljapanekut pikkade pühadega (nt jõulud ja aastavahetus) samale ajale ei ühitataks.

45 Vt PlanS § 6 lg 8

4. Millal ma saan oma ettepanekuid ja vastuväiteid esitada? Kas neile vastatakse ka?

Vastamine ettepanekule ja vastuväitele on reguleeritud erinevalt - lähtuvalt sellest, kas ettepanekud-vastuväited on esitatud avaliku väljapaneku ajal või mõnel muul ajal planeeringu koostamise jooksul.

Soovitame ettepanekud ja vastuväited esitada võimalikult varajases menetlusfaasis, sest mida rohkem tööd ära tehakse, seda raskem on protsessi „tagasi“ pöörata.

Planeeringu avaliku väljapaneku ajal esitatud ettepanekuid või vastuväiteid esitanud isikutele saadab kohalik omavalitsus või maavanem oma põhjendatud seisukoha ettepanekute ja vastuväidete kohta ning avaliku arutelu toimumise aja ja koha **nelja nädala jooksul pärast planeeringu avaliku väljapaneku lõppemist**⁴⁶. Ettepanekute ja vastuväidete esitamine avaliku väljapaneku kestel on tingimuseks avaliku arutelu korraldamisele. Kuivõrd avalik arutelu tuleb korraldada kuue nädala jooksul pärast avaliku väljapaneku lõppemist⁴⁷, siis tuleb kohalikul omavalitsusel või maavanemal teile vastata hiljemalt enne avalikku arutelu.

Kui ettepanekuid ei esitata, siis arutelu ei korraldata.

Igal muul ajal planeeringu koostamise jooksul ettepaneku esitanud isikule tuleb vastata **nelja nädala jooksul ettepaneku saabumise päevast arvates**⁴⁸.

4.1 Ettepanekute ja vastuväidete esitamine ja neile tagasiside saamine keskkonnamõju hindamise menetluses

Keskkonnamõju hindamises on ettepanekute ja vastuväidete esitamise koht avalik väljapanek.

Ettepanekud ja vastuväiteid saab KMH või KSH menetluses esitada **nii KMH või KSH programmi kui aruande kohta**.

Erinevalt planeeringumenetlusest on ettepanekute esitamise aeg KMH ja KSH menetluses piiratud avalikustamise perioodiga. Sellest, kuidas osalemisvõimaluste kohta infot saada, andsime ülevaate juhendi punktis 2.2.

Seisukohti saab esitada ka avalikul arutelul.

Igaühel on õigus KMH programmi avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ajal tutvuda programmi ning muude asjakohaste dokumentidega, esitada programmi kohta ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi ning saada neile vastuseid⁴⁹. Sama kehtib ka KMH aruande avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta⁵⁰.

46 Vt PlanS § 20 lg 2

47 Vt PlanS § 21 lg 1

48 Vt PlanS § 16 lg 8

49 Vt KeHJS § 16 lg 5

50 Vt KeHJS § 21

4. Millal ma saan oma ettepanekuid ja vastuväiteid esitada? Kas neile vastatakse ka?

KSH programmi ja aruande avaliku väljapaneku puhul on reeglid samad, selle erandiga, et KSH aruanne peab olema avalikustatud **vähemalt 21 päeva** (vrd programm vähemalt 14 päeva). Rõhutame siinkohal veel, et dokumentidega tutvuda ja **seisukohti-küsimusi esitada on lubatud ka avaliku arutelu ajal**. Avaliku arutelu ajal esitatud ettepanekute puhul tasub koosoleku lõpul kontrollida, kas need protokolliti korrektselt.

KMH protsessis vastavad ettepanekutele, vastuväidetele ja küsimustele ekspert või ekspertiderühm koos arendajaga. Arendaja saadab vastuse liht- või tähtkirjaga ettepanekute-vastuväidete esitajale. Keskkonnaamet, kellele tavaliselt ettepanekud tuleb adresseerida, on järelevalvaja ja infovahendaja rollis. KSH protsessis vastavad teile planeeringu või kava koostaja koostöös eksperdiga.

Vaidlusküsimuste lahendamiseks eraldi menetlust ei ole.

Vaidlusküsimuste lahendamist KMH ja KSH protsessis seadus ei reguleeri. Järelevalvaja kontrollib ainult programmi või aruande vastavust seadusele, mis on praktikas tähendanud seda, et sisulist hinnangut sellele, kas hinnang on adekvaatne ja piisav, järelevalvaja poolt tihti ei anta.

**5. Kuidas ettepanekuid ja vastuväiteid koostada?
Kellele need adresseerida?**

5

5. KUIDAS ETTEPANEKUID JA VASTUVÄITEID KOOSTADA? KELLELE NEED ADRESSEERIDA?

Järgnevalt ettepanekute ja vastuväidete koostamise põhimõtetest ja sellest, kelle poole üldse pöörduda ning mida silmas pidada avalikul arutelul osalemise puhul.

5.1 Ettepanekute ja vastuväidete koostamise põhimõtted

Ettepaneku ja vastuväite erinevus seisneb selles, et kui ettepanek on teiepoolne **ettepanek millegi muutmiseks** või teisiti tegemiseks, siis **vastuväites ei ole te mingi planeeringulahendusega nõus või** leiate, et planeeringu menetlemisel **ei ole täidetud seaduse nõudeid**⁵¹.

Ettepanekud, vastuväited ja küsimused on soovitatav alati **esitada kirjalikult, argumenteeritult, emotsioonivabalt, struktureeritult, pealkirjastatult ja nummerdatult**.

Kirjalikult seepärast, et siis on hilisemate võimalike vaidluste puhul lihtsam asju ajada – te saate näiteks pabereid üle lugedes välja selgitada, milliseid seisukohti on osapooled andnud. Ja kui teile jäetakse vastamata, siis saate tuua välja oma kirjalikud ettepanekud ja nõuda, et neile vastataks nii nagu seaduses ette nähtud. Oma kogemustest soovitame ka avaliku arutelu raames esitatud ettepanekud ja vastuväited vormistada kirjalikult. Kuigi avaliku arutelu korraldaja koostab arutelust protokollida ja teil on võimalik oma ettepanek ning vastuväide paluda protokollida, ei saa te kuidagi mõjutada seda, millises sõnastuses teie ettepanek või vastuväide tegelikult protokollitakse. Erinevast sõnastusest tingituna võib ka mõte muutuda, rääkimata siis sellest, et protokollija võib „unustada“ mõned küsimused protokollimata. Avaliku arutelu protokollida ei kooskõlastata üldjuhul kõikide avalikust arutelust osavõtnud osapooltega, mistõttu te ei saa protokollida ka vajadusel täiendada. Küll aga muutub protokoll edaspidises menetluses oluliseks dokumendiks, millele vajadusel viidatakse kui tõendile, et avaliku arutelu käigus ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitatud jms.

Esitage ettepanekud kirjalikult – siis jääb neist jälg maha ja neile ka vastatakse.

Argumenteerige vastuväiteid ja pakkuge välja oma positiivne programm.

Argumenteeritult seepärast, et teie ettepanekul või vastuväitel oleks kaalu. Emotsioon „mulle lihtsalt ei meeldi see planeering“ või „ma olen põhimõtteliselt selle planeeringulahenduse vastu“, ei ole argument. Ar-

51 Vt PlanS § 20 lg 1

5. Kuidas ettepanekuid ja vastuväiteid koostada? Kellele need adresseerida?

gumendiks on siiski konkreetsed põhjused, miks üks või teine lahendus teie meelest sobivam oleks, miks te planeeritavaga ei nõustu või millises osas esineb vastuolu seadusega. Konkreetsete põhjuste ja omapoolsete ettepanekute väljatoomine võib saada aluseks võimalikule kompromisslahendusele.

Emotsioonivabalt kirja pandud ettepanekul või vastuväitel on suurem võimalus arvestatud saada, sest fakte on palju keerulisem ümber lükata kui liialdusi või solvanguid. Teie eesmärgiks on teie ettepaneku või vastuväite arvesse võtmine planeeringu menetlemisel ja mitte enda verbaalne „väljaelamine“. Soovitatav on ettepanek või vastuväide valmis kirjutada, sellel paar päeva „seista“ lasta ning siis uuesti uue pilguga üle lugeda, korrigeerida ja täiendada ning alles seejärel ära saata.

Üliemotsionaalseid ettepanekuid ei võeta tõsiselt.

Ettepanekud võiksid olla teemade kaupa **struktureeritud, nummerdatud ja pealkirjadega**. Struktureeritud ettepanekutes ja vastuväidetes peaks olema konkreetse punkti lõpus kirjas see, millist lahendust te oma ettepaneku puhul täpsemalt ootate (kas teema täpsemat käsitlemist, konkreetse teie poolt väljapakutava lahenduse arvesse võtmist vms). Tihtipeale oleme meie poole pöördunud abivajajate ettepanekud pidanud lihtsalt ümber sõnastama küsimuse vormist konkreetsesse ettepaneku vormi. Asi on selles, et kui te sõnastate oma seisukohad valdavalt ainult küsimustena, siis ametnik võib piirduda ainult neile vastamisega, kuid see ei pruugi mõjutada otsuse tegemist. Näiteks teeb teile muret põhjaveele avaldatav mõju ja te küsite – *kas põhjaveega seotud probleeme on üldse uuritud?* Ja saate vastuseks, et „ei ole“. Kui sõnastaksite oma soovi aga ettepanekuna – *„teen ettepaneku viia põhjaveega seotud probleemide selgitamiseks läbi täiendavad uuringud“*, siis ametnik ei saa teile vastata lihtsalt „ei“, vaid peab juba põhjendama, kui ta ei taha teie ettepanekut arvestada.

Tehke küsimuse ja ettepaneku vahel vahet.

Hea oleks kui saaksite **pealkirjas kokku võtta ka ettepaneku või vastuväite põhisisu**. Nii on teie seisukohad palju lihtsamini jälgitavad ja arusaadavamad kui siis, kui esitate oma seisukohad ühe katkematu tekstina. Nummerdamine ja pealkirjastamine tulevad kasuks ka siis, kui läheb vaidlusteks. Lihtne on tuua välja, millisele ettepanekule saadatud vastusega te ei ole päri ja mis jääb vaidlusküsimusena õhku. Muidu peaksite hakkama näiteks üle lugema, millise lehekülje millises lõigus olevat ettepanekut te silmas pidasite jne.

Kasuks tuleb korralik ja süsteemne vormistus.

Ettepanekute ja vastuväidete esitamise ja vormistamise ühe näitena soovitame vaadata Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) kodulehe andmebaasi juhtumit seoses planeeritava elamuehitusega Laheranna kinnistutel Jõelähtme vallas⁵² või Jägala jao hüdroelektrijaama juhtumit⁵³.

52 www.eko.org.ee/planeering, vali menetlustüüp „planeering“ või kirjuta otsitava sõnaks „Laheranna“

53 www.eko.org.ee/planeering, vali menetlustüüp „KMH, KSH“ või kirjuta otsitavaks sõnaks „Jägala“

5. Kuidas ettepanekuid ja vastuväiteid koostada? Kellele need adresseerida?

5.2 Kellele ettepanekud ja vastuväited adresseerida?

Ettepanek ja vastuväide on vaja saata tegevusloa väljaandjale või planeeringu koostamise juhtijale (st kohalikule omavalitsusele või maavalitsusele). Tegevusloa väljaandjaks võib olla Keskkonnaamet (jäätmelubade, maavara kaevandamislubade jms puhul) või kohalik omavalitsus (ehitusload). Planeeringu kehtestajaks on maakondliku planeeringu puhul maavalitsus, üld- ja detailplaneeringute puhul kohalik omavalitsus.

Ajalehes, maavalitsuse või kohaliku omavalitsuse koduleheküljel või ametlikes teadaannetes⁵⁴ ilmunud teates peavad olema kindlasti avaldatud ka kontaktid, kellele ettepanekud ja vastuväited adresseerida. Juhul, kui teates kontakte toodud ei ole, on rikutud seadust⁵⁵.

Kõige kindlam on ettepanekud saata menetluse ametlikule korraldajale.

Üldjuhul on teates kontaktina nimetatud see ametnik, kes on antud tegevusega kõige paremini kursis, mistõttu ettepanekute ja vastuväidete elektroonsel edastamisel lähevad need kohe ka „õige inimese kätte“. Eelkõige ettepanekute ja vastuväidete elektroonsel edastamisel soovitame teil adressaatide nimekirja lisada ametiasutuste juhid, st maavalitsuse puhul maavanema, valla- või linnavalitsuse puhul nii valla- või linnapea kui ka valla- või linnavolikogu esimees. Juhul, kui tegemist on detailplaneeringuga, mis muudab üldplaneeringut, siis võib oma ettepaneku(te) st ja vastuväide(te)st koheselt teavitada ka järelevalvajat ehk maavalitsust (nt maavanem ja maavalitsuse üldinfo e-post).

Ametiasutuste kontakte on hea leida Riigiportaalist www.eesti.ee.

5.3 Mida silmas pidada avalikul arutelul osalemisel?

Esitage oma suulised seisukohad ka kirjalikult.

Oma kogemustest soovitame ka **avaliku arutelu raames esitatud küsimused, ettepanekud ja vastuväited vormistada kirjalikult**, sest kuigi avaliku arutelu korraldaja koostab arutelust protokollid ja teil on võimalik oma küsimus, ettepanek ning vastuväide paluda protokollida, ei saa te eriti mõjutada seda, millises sõnastuses teie küsimus, ettepanek või vastuväide protokollitakse. Erinevast sõnastusest tingituna võib ka mõte muutuda, rääkimata siis sellest, et protokollija võib „unustada“ mõned küsimused protokollimata. See ei pruugigi olla teadlik võte, vaid inimesed kipuvadki tihti mäletama rohkem neid seisukohti, millega nad ise nõustuvad. Samuti võivad arutelud kohati nii tuliseks minna, et protokollija unustab ennast vaidlema. Avaliku arutelu protokollid ei kooskõlastata üldjuhul kõikide avalikust arutelust osavõtnud osapooltega, mistõttu te ei pruugi saada protokollid ka täiendada. Küll aga muutub protokoll edaspidises menetluses oluliseks dokumendiks, millele vaja-

⁵⁴ www.ametlikudteadaanded.ee

⁵⁵ Vt KeHJS § 12 lg 3, § 35 lg 5 ja 7

5. Kuidas ettepanekuid ja vastuväiteid koostada? Kellele need adresseerida?

Olge tähelepanelik protokollimise suhtes.

dusel viidatakse kui osalenute seisukohti kajastavale tõendile. Samas oleks otstarbekas arutelu korraldajatelt siiski protokollile ülevaatamiseks küsida, nt pärast arutelu e-posti teel.

Mitmeti mõistmise vältimiseks võib avalikust arutelust ka helisalvestuse teha (diktofoniga salvestada jutt, videokaameraga salvestada nii pilt kui jutt), mis tänapäevaseid tehnilisi võimalusi arvestades ei ole ebamõistlik soovitus. Kuna meie inimesed ei ole salvestamisega väga harjunud, oleks mõistlik oma soov juba enne arutelu või arutelu alguses korraldajatele teatavaks teha. Kui teile öeldakse, et salvestamine ei ole lubatud, siis tulutage ütlejale meelde, et tegu on **avaliku** aruteluga ja salvestamine aitab hiljem võimalikult täpselt esitatud seisukohti taastada.

Avalikud arutelud kipuvad tihti minema üliemotsionaalseks. Me soovime teil arutelul toimuvasse teatud reservatsioonidega suhtuda ning pigem olukorda jälgida, kui end sinna välja elama minna. Muidugi ei ole asjakohased küsimused ja argumenteeritud vastuväited seejuures keelatud – vastupidi – sisuline diskussioon ongi arutelude mõte. Kuid sageli kujunevad need arendaja poolse tegevuse promoüritusteks, millele vastukaaluks sõimab rahvas otsustajad-arendajad eksperdid läbi.

Arutelud on sageli väljaelamise kohaks, kus targemaks ei saada.

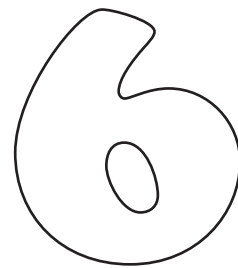

Juhul kui teid huvitavas protsessis leiab aset seesugune üliemotsionaalne arutelu, siis ei ole mõtet sellega kaasa minna, sest kogu menetlusprotsessis ei ole sellel „tsirkusel“ nii olulist tähendust kui kirjalikult esitatud küsimustel, ettepanekutel ja vastuväidetel ning saadud vastustel.

Kui arutelul viibib ajakirjanikke (nt kohalikust lehest) ja te soovite oma seisukohale suuremat toetust leida, võite vahetult pärast arutelu ajakirjanikule eraldi oma seisukohti lühidalt selgitada.

**6. Kuidas leida vajalikke seadusi?
Kuidas kasutada Ametlikke Teadaandeid?**

6. KUIDAS LEIDA VAJALIKKE SEADUSI? KUIDAS KASUTADA AMETLIKKE TEADAANDEID?

Seadused leiate Riigi Teatajast.

Seadusi on Internetikasutajatele kõige lihtsam otsida väljaandest Riigi Teataja (www.riigiteataja.ee) eelkõige seetõttu, et tegemist on Eesti riigi ametliku väljaandega, kus on kajastatud kehtivad seadused ning see on tasuta kättesaadav. Lisaks elektroonilisele väljaandele ilmub Riigi Teataja jätkuvalt ka paber kandjal ja peab sellisena olema kättesaadav raamatukogudest.

Elektroonilises Riigi Teatajas on soovitava seaduse leidmiseks kõige lihtsam kasutada otsingut pealkirja või teksti järgi, vastavasse lahtisse kirjutage otsitava õigusakti pealkiri või selle osa. Kui otsing ei andnud soovitud tulemust, asendage otsisõna algus ja/või lõpp tärniga. Samuti võite kasutada märksõnade abil õigusakti otsimist. Kui otsite seadust pealkirja järgi, siis peaksite seda teadma üsna täpselt. Näiteks kui sisestada otsingumootorisse „haldusmenetluse seadus” asemel „haldusmenetluse seadustik”, siis täpsust hindav otsingumootor teile otsitavat seadust ei leia. Kui päris hätta jääte, saate tööaegadel abi küsida Riigikantsleil Riigi Teataja osakonnast⁵⁶.

Ametlikest Teadaannetest saab infot menetluses olevate keskkonnamõju hindamiste ja keskkonnalubade kohta.

Ametlikud Teadaanded⁵⁷ on justiitsministeeriumi hallatav infoportaal, mille kaudu riigi- ja kohaliku omavalitsuste asutused teavitavad kõigist olulisematest keskkonnavalastest menetlustest. Portaalil on kohe **esilehel toodud ära rubriigid**, mille seast saate valida endale vajaliku – nt jäätmeloa taotlemisteaded, jäätmeloa andmine, kaevandamisloa taotlemisteaded, kaevandamisloa andmine, keskkonnamõju hindamine jt. Lisaks saate otsida teateid ka märksõnade abil – näiteks kirjutades „Vali märksõnad“ väljale oma valla nime või maardla nimetuse vms asjaga seotud märksõna. Portaalil endas on ka antud juhised selle kasutamiseks ning olemas on ka kasutajatugi, mille kaudu saate vajadusel telefonitsi või meilitsi nõu küsida.

⁵⁶ www.riigiteataja.ee veebilehel otsinguabi märksõna all on kirjas, et kõikidele küsimustele seoses eRT-ga saate vastused, helistades kasutajatoe numbril 6 935 861 tööpäeviti kell 8:30-16:30.

⁵⁷ www.ametlikudteadaanded.ee

7. Mis võimalused on siis, kui ma planeeringu kehtestamise, keskkonnaloo väljastamise või KMH/KSH heakskiitmise otsusega ei nõustu ja tahan seda vaidlustada?

7. MIS VÕIMALUSED ON SIIS, KUI MA PLANEERINGU KEHTESTAMISE, KESKKONNALOOLA VÄLJASTAMISE VÕI KMH/KSH HEAKSKIITMISE OTSUSEGA EI NÕUSTU JA TAHAN SEDA VAIDLUSTADA?

Avaliku võimu kandjate (omavalitsused, riigiametid) otsuste vaidlustamiseks on kaks võimalust – **vaidemenetlus** ja **kohtumenetlus**. Kui kehtestatakse näiteks planeering, mida teie seisukohast oleks vaja vaidlustada, tuleb eelnevalt kaaluda, kumba võimalust või millises järjekorras kasutada.

7.1 Vaidemenetlus

Vaiet lahendab kas otsustaja ise või tema „ülemus”.

Vaidemenetlus on kohtuväline võimalus vaidluste lahendamiseks. Vaie tuleb esitada otsuse teinud haldusorgani kaudu temast kõrgemal-seisvale haldusorganile, kes teostab otsustaja üle teenistuslikku järelevalvet. Otsustaja „ülemus” annab siis vaiet lahendades hinnangu, kas tema „alluv” on teinud õige otsuse või mitte. Kui haldusorganil „ülemust” ei olegi, näiteks nagu kohalike omavalitsuste volikogude puhul, kes ise on omavalitsuse kõrgeimaks võimukandjaks, siis lahendab vaide seesama haldusorgan, kes otsuse tegi. Sama lugu on siis, kui järelevalve teostajaks peaks olema minister – ka siis peab talle alluv haldusorgan ise vaide lahendama. Nii lahendavadki omavalitsuste volikogud nende endi kehtestatud planeeringute peale esitatud vaideid ja Keskkonnaameti regioonid nende väljastatud lubade või KMH aruannete heakskiiduotsustele esitatud vaideid. Sellisel juhul eriti suurt tõenäosust vaide rahuldamiseks ei ole – kes tahaks oma vigu tunnistada? - kuid täiesti maha kanda seda võimalust ka ei maksaks, eriti siis, kui otsus on selgelt seadusega vastuolus.

Vaiet esitades saate taotleda otsuse kehtetuks tunnistamist, otsuse osalist kehtetuks tunnistamist (kui mõni seadus seda just ei keela) või taotleda, et tehtaks ettekirjutus mingi otsuse tegemiseks, asja uueks otsustamiseks või toimingute sooritamiseks.

7. Mis võimalused on siis, kui ma planeeringu kehtestamise, keskkonnavalda väljastamise või KMH/KSH heakskiitmise otsusega ei nõustu ja tahan seda vaidlustada?

Vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul otsusest teadasaamisest.

Oluline reegel on see, et **vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul** arvates päevast, kui te otsusest või toimingust teada saite või oleks pidanud teada saada. „Oleks pidanud teada saada” tähendab siin seda, et kui otsuse teinud haldusorgan on omalt poolt teavitamiskohustused täitnud ja te ise ei satu ajalehest otsuse tegemise kohta teadet õigel ajal lugema, siis hakkab vaide esitamise tähtaeg ikkagi jooksma alates sellest, kui teade ajalehes avaldati.

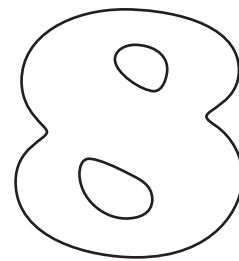
Kui vaie koostama hakkate, tuleks kindlasti tutvuda ka lähemalt haldusmenetluse seadusega, mille viies peatükk reguleerib seda, milline vaie peaks välja nägema ja kuidas selle menetlemine käib.

7.2 Kohtumenetlus

Kohtumenetluse korras otsuse vaidlustamiseks saab **esitada 30 päeva jooksul** otsusest teadasaamisest halduskohtusse kaebuse, milles saab nõuda **otsuse tühistamist**. Kohtumenetluse korras saab taotleda kohtult ka **3 aasta jooksul** alates otsuse tegemisest selle **õigusvastasuse tuvastamist**. Tühistamiskaebus on ses mõttes tõhusam vahend, et kui **kohus** otsuse tühistab, siis see ei jää kehtima. Tühistamiskaebuse korras saab taotleda ka esialgset õiguskaitset (millega võib kohus näiteks keelata kohtuvaidluse lõpuni vaidlustatud planeeringut või otsust ellu viia). Õigusvastasuse tuvastamise kaebuse puhul on esialgset õiguskaitse saamine vähem tõenäoline. .

Keskkonnaotsuste vaidlustamiseks on võimalik esitada halduskohtule kaebus kas isiklike õiguste rikkumise pinnalt või nn populaarkaebusena avalike huvide kaitseks. Näiteks planeerimiseaduse § 26 lg 1 sätestab reegli, et planeeringu kehtestamise otsuse vaidlustamiseks on **igapäev õigus ühe kuu jooksul** (arvates päevast, mil isik sai teada või pidi teada saada planeeringu kehtestamisest) **pöörduda kohtusse**, kui ta leiab, et see otsus on vastuolus seaduse või muu õigusaktiga või selle otsusega on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi. Haldusaktide vaidlustamise üldpõhimõtted on kirjas halduskohtumenetluse seadustikus, millega kaebuse koostamisel on kindlasti vaja tutvuda. Eestis on Arhusi konventsiooni alusel saanud üsna laia kaebeõiguse sellised valitsusvälised organisatsioonid, kelle põhikirjaliseks tegevuseks on keskkonnakaitse. Konventsiooni põhimõtete kohaselt ei pea sellised organisatsioonid oma õiguste rikkumist keskkonnaotsuste vaidlustamise puhul põhjendada.

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

8. MA EI OLE SPETSIALIST – KUIDAS MA TEAN, MILLELE TÄHELEPANU PÖÖRATA?

Oma senisele praktikale tuginedes toome siin välja omapoolsed näpunäited, mis võiksid olla abiks keskkonnavalastel protsessides osalemisel. Samuti toome välja aspektid, millele võiks konkreetsete valdkondadega seotud protsessides osaledes tähelepanu pöörata. Loomulikult tuleb arvestada, et iga juhtum ja asukoht on unikaalne ja oma spetsiifiliste probleemidega. Valdkonnad, mida käsitleme, on jäätmekäitlus, elamuarendus, kaevandamine, tööstus, põllumajandus ja transport. Samade valdkondade kaupa on jaotatud ka elektroonne andmebaas EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud), kust võite saada juhtumeid uurides veel täiendavaid mõtteid.

8.1 Jäätmekäitlus

Jäätmekäitlusega seotud objektide puhul tasub esmalt kaaluda, kas kavandatu on tõesti hädavajalik. “Toruotsa” lahendused on jäätmekäitluses reeglina väga kallid ning maksumaksja raha tuleb kasutada heaperemehelikult. Kalli uue prügila või jäätmepõletamise tehase rajamist saab mõningatel juhtudel vältida, kui panustada tõsiselt jäätmetekke vähendamisse, ümbertöötlemisse, taaskasutusse. Projekt peab olema hästi põhjendatud ning kõik alternatiivid ausalt ja professionaalselt läbi kaalutud.

Jäätmeseaduse § 19 lg 5 kohaselt tuleb **jäätmekäitluskoha** (sh prügila) **asukoht valida** planeerimiseaduses sätestatud korras ehk **planeeringuga**. Kuna detailplaneeringu tasandil asukohta praktiliselt *valida* ei saa, siis peaks jäätmekäitluskohtade asukohavalik toimuma kas üldplaneeringu või maakonnaplaneeringu tasandil. Kui kavandatav jäätmekäitluskohaga on koos vastava künnisvõimsusega kirjas olulise ruumilise mõjuga objektide⁵⁸ nimekirjas⁵⁹, on üldplaneeringu või maakonnaplaneeringu koostamine kohustuslik ning asukohavalikul tuleb kaaluda mitut võimalikku asukohta. Juhul, kui teid huvitavas protsessis hakatakse jäätmekäitluskoha asukohta valida jäätmeloa menetluse (ja selle KMH) raames, siis on hakatud pihta valest otsast, sest asukoht tuleb valida siiski planeeringuga.

58 Olulise ruumilise mõjuga objekt on objekt, millest tingitult transpordivood, saasteainete hulk, külastajate hulk, visuaalne mõju, lõhn, müra, tooraine või tööjõu vajadus muutuvad objekti kavandatavas asukohas senisega võrreldes oluliselt ning mille mõju ulatub suurele territooriumile.

59 Vt Vabariigi Valitsuse 15. juuli 2003. a määruses nr 198 „Olulise ruumilise mõjuga objektide nimekiri“

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

Jäätmekäitlus on ka valdkond, mille KSH ja/või KMH algatamise kohustuslikkus sõltub künniskogustest, seega tuleb võrrelda kavandatavat tegevust ja KeHJS § 6 lg 1 toodud tegevusi ning künniskoguseid.

Keskkonnamõju hindamisel (nii KMH kui KSH) peab olulist tähelepanu pöörama järgmistele teemadele:

- Põhjavee kaitstus ja pinnasevee tase ning üleujutuse risk,
- Kaugus lähimatest elamutest ja pinnaveekogudest,
- Asustuse paiknemine valdavate tuulte suhtes ning olemasolev kõrghaljastus (mitte planeeritava tegevuse elluviimise käigus istutatav kõrghaljastus),
- Kaugus kaitstavatest loodusobjektidest ja looduslikult väärtuslikest aladest,
- Infrastruktuuri olemasolu ja juurdeloodav infrastruktuur, transpordikoormuse võimalikud muutumised jms. Kui lähedal elavaid inimesi püütakse “ära osta” lubadusega, et nende jaoks oluline kohalik tee asfalteeritakse, siis tasub uurida ka seda, kui intensiivseks muutub lisanduv transport (prügiautod ja teenendav transport) ning kas see rõõmu uuest teest olematuks ei tee.

Vaata lisaks jäätmekäitluse valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroonsest andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud), valides otsingumootorist valdkonna kastist valdkonnaks jäätmekäitlus.

8.2 Kinnisvaraarendus

Kinnisvaraarenduse valdkonna oleme jaganud kaheks: elamuarenduse ja muu kinnisvara arenduse. Miks? Eelkõige seetõttu, et elamuarenduse puhul on rohealade ja sotsiaalobjektidega seotud teemad äärmiselt olulised.

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

8.2.1 Elamuarendus

Nii planeeringus kui keskkonnamõju hindamisel (nii KMH kui KSH) peaks tähelepanu pöörama järgmistele küsimustele:

- Kas uus arendus kasutab ära võimalikult palju juba olemasolevaid infrastruktuure ja varem arendatud maad/tühermaad?
- Millised on transpordiühendused planeeritava alaga? Suuremad ja tihedama elanikkonnaga arendused peavad kindlasti paiknema juba olemasoleva ühistranspordi läheduses.
- Kas elamuehitusega kaasneb väärtuslike rohealade pindala vähenemine? Millist haljastust on planeeritud likvideerida (elujõuliste puude likvideerimine?), millist haljastust planeeritakse rajada ja kuhu tulevad asendusistutused?
- Milline on juurdepääs avalikele ja igapäevastele teenustele, milliseks võib kujuneda uute eelanike igapäevane liikumisvajadus ja milliste liikumisviisidega on arvestatud?
- Kas kavandatava elamuehitusega riivatakse avalikke huve, st kas uus arendus blokeerib või soodustab teiste elanike juurdepääsu teenustele, ühistranspordile, rohealadele (nt ega ei blokeerita väljakujunenud jalgsikäigu, tervisespordi või koertejalutajate liikumisradu, juurdepääsu mererannale jne)?
- Suuremate arenduste puhul: kas elamute, sotsiaalobjektide ja tänavate paigutus on selline, et see soodustab ühistranspordiliini arendamist ja kasutamist, kergliiklust ja rohealadele juurdepääsu?
- Kui palju on majade juurde planeeritud parkimiskohti ja mis valemiga kohtade arv on saadud? Nt Tallinna kõrged parkimiskohtade arvu nõuded ei ole põhjendatud ja vastuolus riikliku standardiga, põhjendatud lahenduse puhul saab nõuda parkimiskohtade arvu vähendamist. Eriti kui on tegemist hea ühistranspordiühendusega asukohaga, siis võib taodelda vähem parkimiskohti. Nt Helsingi, Stockholmi ja Kopenhaageni uued korterelamute arendused näevad ühe korteri kohta ette maksimaalselt 0,6 auto kohta (2 korda väiksem norm kui Tallinnas)

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

ja samas nõutakse 2 rattakoha rajamist korteri kohta.

- Mille arvelt parkimiskohad rajatakse? Mis kattega on parkimiskohad? Eelistada võiks murukivist, killustikust vms läbilaskva struktuuriga pinnakatet. Kui elamupiirkonnas nõutakse kõikide parkimiskohtade lahendamist krundi piires, siis võib see vähendada tänaval parkivate autode arvu ja muuta kohalikul tänaval kihutamise hõlpsamaks – mida teeb arendaja või kohalik omavalitsus liikluse rahustamiseks elamurajoonis?
- Kuidas on lahendatud juurdepääs jalgsi ja jalgrattaga, kas piirkonnas on avalikke platse ja mänguväljakuid?
- Kas kortermajade puhul on ette nähtud jalgrataste hoiuruumid elanikele, parkimiskohad peaukse lähedal, rataste parkimiskohad töötajatele ja klientidele?
- Reeglina ei tohiks uute hoonete kõrgused ja krundi täisehitusmahud erineda rohkem kui 20% naaberkruntide omadest.
- Millise energiaklassiga on planeeritavad majad?

8.2.2 Kontoriarendus, kaubanduskeskused, tehno- ja teemapargid

Muu kinnisvara arenduse puhul peaks planeeringu ja keskkonnamõju hindamise (nii KMH kui KSH) puhul tähelepanu pöörama elamuaarendusega valdavalt samadele küsimustele, kuid rõhk sotsiaalsel ja keskkonnaaspektidel on väiksema osatähtsusega ja pisut erinev. See tähendab, et kontoriarenduse puhul ei ole laste mänguväljakute ja koerte jalutuslade loomine nii oluline. Samas rohealade säilitamine ja uute loomine on oluline ka kontoriarenduse puhul.

Kaubanduskeskuste, tehno- ja teemaparkide planeeringutes on valdavaks madalad ja suure ehitusaluse pinnaga hooned ning asfalteeritud maapind. See aga tähendab, et vihmaveel pole enam pinnast, millesse imbuda, mistõttu tekivad üleujutused ja tihti pisut kaugemale planeeritavast alast ehk siis naaberkiinnistutel. Rusikareegel ütleb, et planeeritava ala pindaalast tuleb 2/3 jätta selliseks, millesse sademevesi saab imbuda. Sademevee kogumine ja juhtimine kanalisatsiooni on kulukas, halvendab mikrokliimat ning rikub veerežiimi ja kogu tasakaalu ümbruskonna veerežiimis. Linnas (eriti kesklinnas) tuleks vältida hoonete ümber

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

suurte parklate ehitamist ning nõuda maa-aluse parkla rajamist. Sellega ei lähe väärtuslikku linnaruumi nii palju raisku.

Muu kinnisvaraarenduse säästva transpordilahenduse osas vaata lisaks Mari Jüssi (ERL, 2004) koostatud juhendmaterjali arengukavade ja planeeringute koostajatele „Säästev transpordipoliitika“⁶⁰, lisa 2 sisaldab kontrollküsimusi arengukavade ja planeeringute koostajatele ja mõjude hindajatele.

Vaata lisaks ka kinnisvaraarenduse valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroonsesst andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud) valides otsingumootorist valdkonna kastist valdkonnaks kinnisvaraarendus.

8.3 Kaevandamine

Ka pärast ehitusbuumi aastaid on maavarade kaevandamine aktiivne ja surve üha uute ehitusmaavarade maardlate avamiseks püsib. Peamised konfliktid on tekkinud ehituskillustiku saamiseks uute lubjakivikaevanduste, aga ka dolomiidikaevandustega ning probleeme võib tekkida Maardu graniidikaevandusega. Loomulikult on jätkuvalt teravad ka põlevkivi kaevandamisega seotud keskkonnaküsimused. Omaette spetsiifika on turba kaevandamisel.

Sõltumata konkreetsest maavarast on kaevanduste kavandamisel mõned tüüpilised valdkonnad, millele tasub tähelepanu pöörata:

- Mõju põhjaveele. Kuna pinnast kaevatakse üles kümnete meetrite sügavuselt, siis lõigatakse sageli läbi ka põhjaveekihte. Ulatuslikud kaevandused võivad rikkuda põhjaveerežiimi, kaasnedavad põhjaveetaseme langus piirkonnas. Selle tulemusena võivad kuivaks jääda ümbruskonna elanike kaevud, jõed võivad jääda veeaesemaks ja järvedes langeda veetase.
- Kaevandamisega kaasnev müra ja tolm. Iseäranis lubjakivi- ja dolomiidikaevandustega (aga ka põlevkivi kaevamisega karjäärides) kaasneb suur müra ja ka tolm. Kivimi kättesaamiseks toimub puurimine või lõhkamine ja see on ümbruskonna elanikele vastumeelt eriti siis, kui toimub lisaks päevasele ajale ka nädalavahetustel ja hilistel õhtutundidel.

60 Vt http://www.autovaba.ee/failid/Saastva_transpordi_pohimottedweb.pdf

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

- Intensiivistuv liiklus. Kaevandustest veetakse “saak” minema veoautodel ning see võib oluliselt intensivistada liiklusvoogusid kohalikel teedel. Suurema liiklusega võivad kaasnedä müra, õhusaaste, tolm, õnnetuste oht.
- Lõhkamisel lendavad kivid. Eestis on nt Kurevere karjääri ümbruses leidnud kohalikud inimesed oma põldudelt lõhkamisel sinna lennanud dolomiidikamakaid, mis võivad ohustada inimeste ja loomade elu ning rikkuda põlde.
- Kinnisvarahindade langus. Oluline on fikseerida naabruses olevate hoonete ja rajatiste olukord enne kaevandamise algust ja leppida kokku nende perioodiline kontroll. Lõhkamistega kaasnevad maavõnked võivad mõjutada ehitiste konstruktsioone.
- Kaevandusalade rekultiveerimine. Tuleks uurida, millised on kaevandajapoolsed plaanid – kas kaevandatud alad rekultiveeritakse hiljem sellisteks, mida saab ka avalikkus kasutada (nt avalikuks veekoguks määratud tehiskõrved)? Kas kaevandajal on rekultiveerimiseks siduvad nõuded või on rekultiveerimistingimused stiilis „teen, aga ei täpsusta mida, ja seda ka juhul, kui raha on”?

Vaata lisaks kaevandamise valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroon- sest andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud) valides otsingumootorist valdkonna kastist valdkonnaks kaevandami- ne.

8.4 Tõõstus

Mistahes tootmine on tänapäeval keerukas tehnoloogiline protsess, mil- lega kaasneb paratamatult terve hulk keskkonnamõjusid –ressursikulu, õhu- ja veereostus, müra. Tõõstuse rajamise või rekonstrueerimise üheks osaks on hooned ja rajatised ehk kinnisvara, sellest oli juttu punktis 8.2. Tõõstuse rajamise teine külg on selle tõõstusharu spetsiifilised keskkon- namõjud. Üldistatuna on tõõstuse keskkonnamõjudeks heitmed õhku, vette ja pinnasesse ning tootmisprotsessi käigus tekkivad jäätmed.

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

Uue tööstusettevõtte rajamise või olemasoleva olulise uuendamisega kaasnevatest keskkonnamõtjudest tasub silmas pidada kindlasti järgmisi:

- Tootmise heitmed õhku, vette ja pinnasesse ning tekitatavad jäätmekogused ning nende ohtlikkus.
- Tootmiseks kuluvad ressursid: kust ja kuidas tuuakse tooraine ja kui palju liiklust võib see tekitada. Kui palju tarbib tootmine nt energiat ja vett, kuidas see mõjutab läheduses asuvaid tarbijaid?
- Müra ja hais. Tootmisega kaasnevat müra suudetakse küllaltki hästi ennustada ja mõõta. Planeeringu või keskkonnamõtjude kaalumise protsessides tasub ümberkaudsetel elanikel nõuda mürakaarti, et saada selgust tootmisega kaasneva müra ulatusest. On mitmeid tootmisvaldkondi, millega kaasneb ka ebameeldiva lõhna levik (keemiatööstused, nafta laadimine, loomakasvatushooned jms). Kuigi selle ennustamine ja mõõtmine on raskemad, peab haisu tekkimise kahtluse korral nõudma vastavate andmete esitamist.
- Alternatiivide kaalumine. Keskkonnamõtjude hindamine sisaldab endas enamasti ka erinevate kasutatavate tehnoloogiate hindamist. Tasub jälgida, et kasutataks parimat saadaolevat tehnoloogiat (ingl *Best Available Technology*, BAT). Siis on loodetavasti tagatud, et rajatav tööstus on kaasaegne, maksimaalselt ressursi- ja energiasäästlik.

Vaata lisaks tööstuse valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroonselt andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud) valides otsingumootorist valdkonna kasti valikust “tööstus”.

8.5 Põllumajandus

Põllumajandussektori puhul oleme eelkõige silmas pidanud uute loomakasvatushoonete ehitamist või suuremahulist rekonstrueerimist.

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

Lisaks eelpool toodud punktis üldise tööstuse arendustegevuse keskkonnamõjudele on loomakasvatushoonete puhul väga oluliseks neli aspekti:

- Põhjavee reostusohu. Nõuetekohased sõnnikuhoidlad, mis mahutavad vähemalt aasta jooksul tekkiva sõnniku koguse, on loomakasvatushoone ja põhjavee reostusohu vältimise A ja O. Samuti tasub hinnata loomakasvatushoone, sõnnikuhoidla ning sõnniku laotamiseks sobilike põldude olemasolu ümbruskonnas, st et neid põlde ikka asuks ümbruskonnas ja sõnnikut ei tuleks väga kaugele vedada. Vedu kauge maa taha tõstab transpordikulusid, muutub seeläbi majanduslikult mittetasuvaks ning suurendab tootjate soovi sõnnikust muul moel lahti saada või seda pikemaks ajaks ladustada kuni „olukorra muutumiseni“ turul.
- Haisu. Loomakasvatushoone, sõnnikuhoidla, sõnniku transpordi ja laotamise puhul haisu absoluutselt vältida pole võimalik, kuid see ei tähenda, et tegevuse planeerimise etapis ei peaks ära hindama haisu võimaliku leviku suuna, ulatuse ja sageduse. Kindlasti tuleb nõuda andmed peamiste tuulesuundade kohta piirkonnas.
- Transport. Veetakse nii loomi kui sõnnikut. Oluline on kindlaks teha, milliseid teid hakatakse kasutama ning millises seisus need on ja kui palju liiklustihedus suureneb.
- Farmi või lauda asukoht. Tihti rekonstrueeritakse vanu lautasid lihtsalt ehituslubade alusel, kuna ala on juba eelnevalt olnud tootmismaa. Sisuliselt tähendab see seda, et asukohavaliku küsimuses ei ole võimalik avalikkusel kaasa rääkida. Samas oleks mõistlik selliste objektide asukoht valida ikkagi planeerimisprotsessi käigus ning kogu valla (või isegi mitme valla) maakasutust tervikuna läbi mõeldes.

Vaata lisaks põllumajanduse valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroonsest andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud) valides otsingumootorist valdkonna kastist “põllumajandus”.

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

8.6 Transport

Transpordisektori alla peame eelkõige silmas planeeringuid, eelprojekte ja keskkonnamõju (nii KMH kui KSH) hindamisi, mis puudutavad transpordikoridore, transpordi infrastruktuuri, terminalide, liiklus-sõlmede, ühistransporditeenuste, raudtee/trammiliinide, kergliiklusteede, *park-and-ride* süsteemide⁶¹ jms ehitamist ja arendamist.

Soovitame leida vastuseid järgnevatele küsimustele, mis võivad transpordisektori planeeringute ja keskkonnamõju hindamistega seoses kerkida:

- Mis planeerimistasandiga on tegemist?
- Mida püütakse planeeringu, kava või objektiga saavutada?
- Milliste uuringute põhjal on kindlaks tehtud, et seda uut objekti on vaja? Millistes planeeringutes ja arengukavades on objekt ette nähtud, kas nendele kavadele on tehtud KSH ja kas KSH sisaldas säästva transpordipoliitika alternatiivi?
- Kas transpordi infrastruktuuri KSH arvestab 0⁶² või 0+⁶³ versiooniga?
- Milliste keskkonnamõjudega on arvestatud? Kas on võrreldud tulevikolukorda olemasoleva olukorraga ja olukorraga, kus on rakendatud säästva transpordipoliitika lahendusi.?
- Millist liikumisviisi sellega soodustatakse?
- Milline on kavandatav sõidukite projektkiirus ja kas see on sellele piirkonnale sobiv?
- Milline on uue objekti läbilaskevõime ja milliseid liikumissuundi see eelisarendab?
- Kui on tegemist möödasisõidu/ringteega, siis kuidas muutub liiklus senise keskuse alal, kus teoorias peaks liiklus vähenema? Kas on ette nähtud uut haljastust, kergliiklusteid seniste sõiduradade arvelt, millised on selle rahastamisplaanid? Milline

61 Nn *park-and-ride* (pargi-ja-sõida) süsteem on transpordilahendus, mis soodustab väljastpool linna elavaid inimesi jätma linna tülles autod linna ääres olevatesse autoparklatesse ning edasi liiklema ühistranspordiga

62 0 variant – olukord jääb muutmata, st olemasolev olukord

63 0+ variant – probleem püütakse lahendada ilma laiendust tegemata või uut objekti ehitamata, st lahendus saavutatakse ühistranspordi parendamise või transpordinõudluse mõjutamise läbi vms

8. Ma ei ole spetsialist – kuidas ma tean, millele tähelepanu pöörata?

on lubatud maakasutus uue trassi või möödasõidu lähedal? Kui uue trassi äärde lubatakse kontori- ja elamuehitust, kaubanduskeskusi, siis ei ole tegemist möödasõiduga, vaid uue arenduspiirkonnaga, mille mõjualas võib hakata elama-töötama rohkemgi inimesi.

- Kuidas on tehtud planeeringu liiklusprognosis? Kas see sisaldab säästva transpordi ja maakasutuse stsenaariumit? Milliseks kujuneb erinevate transpordiliikide osakaal tulevikus?
- Kuidas muutub erinevate osapoolte liikumiskiirus (sõidua autod, kaubaveod, ühistransport kaugliinid, ühistransport kohalikud liinid, jalgratturid, jalakäijad, kohalikud elanikud versus läbiv liiklus/transiit)?
- Kuidas on arvestatud ühistranspordiliinide, -peatuste ja kergliiklusteedega? Kas uus objekt muutub barjääriks kohalikele elanikele, kergliiklejatele?
- Kas kergliiklustee on katkematu, kuidas on lahendatud ohutus ristumistel teiste teedega?

Säästva transpordi kavandamise jaoks on Mari Jüssi koostanud juhendmaterjali „Säästev transpordipoliitika“⁶⁴, mille lisades on toodud veel täielikum ülevaade nn kontrollküsimumustest, mida küsida nii endalt kavandatava transpordiobjekti rajamisega seotud dokumente lugedes kui ka arendajatelt.

Vaata lisaks transpordi valdkonda kuuluvaid juhtumeid elektroonselt andmebaasist EKO koduleheküljel (www.eko.org.ee/planeeringud) valides otsingumootorist valdkonna kastist transport.

64 Vt http://www.autovaba.ee/failid/Saastva_transpordi_pohimottedweb.pdf

9. KASUTATUD KIRJANDUS JA PEAMISTE INTERNETIALLIKATE KOONDLOETELU

Balti Keskkonnafoorum. Juhend uurimistööde läbiviimiseks meretuuleparkide mõjude hindamiseks merekeskkonnale. 2009.

http://www.bef.ee/files/c274/Juhend_MeretuuleparkideKMH_.pdf

Jüssi, M. Säästev transpordipoliitika. Juhendmaterjal arengukavade ja planeeringute koostajatele. 2004.

http://www.autovaba.ee/failid/Saastva_transpordi_pohimottedweb.pdf

Keskkonnaministeeriumi väljaanded. <http://www.envir.ee/87366>

Peterson, K. Juhised loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 rakendamiseks Eestis. Säästva Eesti Instituut, 2005, 61 lk. <http://www.seit.ee/failid/36.pdf>

Peterson, K. Keskkonnamõju hindamine. Juhised menetluse läbiviimiseks tegevusloa tasandil. Keskkonnaministeerium, 2007, 133 lk. <http://www.seit.ee/failid/285.pdf>

Peterson, K. Ülevaade keskkonnamõju hindamise praktikast Eestis. SEI väljaanne nr 9, 2006, 289 lk.. <http://www.seit.ee/failid/37.pdf>

Peterson, K., Kalamees, A. Juhised loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 rakendamiseks Eestis. Näidisjuhtumid: Põduste golfväljaku rajamine, Nõmmeveski hüdroelektrijaama taastamine, Saaremaa sadama rajamine, Tamba tuulepargi rajamine, Ropka-Ihaste sõudekanali rajamine, Säästva Eesti Instituut, Eesti Ornitoloogiaühing, 2006, 94 lk. <http://www.seit.ee/failid/84.pdf>

Lisa 1.
Detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise
hindamise menetlused käsikäes

LISA 1.

DETAILPLANEERINGU JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE MENETLUSED KÄSIKÄES

Joonistasime järgnevas lisas kujundlikult detailplaneeringu (DP) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) menetlusjärjekorra, sellise nagu see seadustest tulenevalt avalikkuse jaoks välja nägema peaks.

Detailplaneering ja KSH menetlused peavad käima käsikäes, see tähendab, et need algatatakse ühel ja samal ajal ja seeläbi mõlema dokumendi koostamist alustatakse ühel ja samal ajal. Olenemata sellest, kas detailplaneering ja KSH koostajad on samad inimesed või erinevad inimesed, peab toimuma väga tihe koostöö nende dokumentide koostajate vahel.

Mõistlik on viia KSH menetlus kõigepealt lõpuni koos kõige selle juurde kuuluvaga. Seejärel täiendada detailplaneeringut KSH tulemuste kohaselt, kooskõlastada detailplaneering nõutavate ametiasutustega ja võtta detailplaneering vastu. Peale vastuvõtmist avalikustada detailplaneering nõuetekohaselt ning sõltuvalt avalikustamisest täiendada detailplaneeringut. Peale mida saab detailplaneeringu koos KSH-ga esitada kehtestamiseks.